

Moritani Silaamin Jamaane

Daroye – Aaxaaxu – Kiite

Jamaanen Maranden do a Xaranjunden Killen
Faraaxunden Sandigira

Jamaanen Xannun Wuruginden do i
Xaranjunden Ka (J – X – W – X- K)

SOONINKEN XARANKITAABE XANFILLANDE (2)

SIINAFILLANDE **2**

SOONINKEN XARANKITAABE

XANFILLANDE (2)

SIINAFILLANDE **2**

Dessins et Infographie: Abdoul Bâ

© IPELAN 2025

ISBN: 978-2-37700-522-2

ROORAQE :

Kuudo xaranjūn do xaranjūnden Moritani maranden do xaranjen killen faraaxunden sandigiran do jamaanen xannun wuruginen do xaranjūnden kan siginde. Kuudo jamaanen xannu : Fulle Sooninke Wolof moxogemunden kuudo i ronde xaranjūnden kille. I ga katono joofene anniyu beenu taxasinton ga ni, i ga koni faraaxundixuuto be ga (j-x-w-x k) ga da a dabari, nan xawa ñiini tigitaade be ga genme sandigiran hanmi kuudo xaranjūn kitayu faraaxunde; Ken ni tono kaananke ya.

Jamaanen xannun da, xo jokkinda do xaranjūndiyokke, xanfana da. Ke xaranjūndiyokke dabari na a saxu xiimandu beenu ga tojondi, nan ña duna di, i ga genme Moritani sigan ŋa. Ken do maranden lasilin do a xarankillu. Xaranjen lasilin do xaranjūnden tigitaadun da a koyi nan tuuge xannun ya, leminun ga i koono na i faamu do karanden fiiraxote tigitinde (tojonde) xaranjūnde moxokaanadagante. Gelli yaaxabagande, fatanfante, tagante wa leminun deemana xaranja ti i moxo. Na a saxu, yaaxaraxurandu beenu ga muuri, kuudo a dabarinde, jikken wa a di ke yokke ya, a ga ni surumaadutinmante, a ga jaabu ritini jamaanen maranden sandigiran hanmin da faraaxunditaxasinte xaranlenmon kitayun da.

Kitaaben tage na a saxu xaranjūndimoxo ñaxatindon fiiraxoten ya kanma, a wure ga ni xaranlenmon na xara moxokaanadagante, xaranlenman na kato harfun tuunu konne, ŋallu, i na kato harfun kapa me na sigirun taga, na i kafu me, i na xottun taga, na i xara kun do digantaanun do masalankittun bogukille be ga wuti, a koomandi ke moxo ya.

* Xaranlenman na munnafe ti kitaabe kuudo xaranjen gollu dabarinde xarankonpen noxo.

* Xaranlenmon na yokken ñoomi ti doronme miñiqitu tunmu noxo, a haqilen taaxunt-en ga ni.

* Xaranlenmon nan kato xaransuugun xaranja xanxoore koota su.

Maamandun wa soron da, i ga da i kitte kafu a dabarinde, na a saxu i deemande ken do na soron su gansi, i ga na ku yokku raga i kittu, i ga munnafe ti i ya ,kapalenmo marandaano, xaranlenmo, sigan noxo tanpiyu beenu ga katta jamaanen marande killisiren faraaxunde do xanfillanden xuutun saaganden tunsinde be ga ña siine 2017 do faraaxundu beenu ga ña jamaanen do jamaanunmeenaxa, jamaanen xannun wuruginen do i xaranjūnden kan wa a muurunu na ken kille yaaxe bagandi ti xarankitaabe dabarinden do a bangande,

a ga roono taaxasugandinte faraaxunde, ken noxo do xaranjundimoxonu gollun faraaxunde, ken noxo ya ni, o sewonton ga ni. Na siinafillanden(2em) sooninkanx-arankitaaben ro xaranlenmon kittun di, ku beenu saaxanxannen ga ni xiimande da. O jikke wa a di, nan ti ke kitaabe wa ñaana deemandifo xiimante kuudo Moritani xaranlenmo beenu xanne ga feti sooninke, i ga katono ke xanfaranfare xaranja newoye kanma. Ken ga xansutundun bakka no, moritani jamankafonun naxa, a ga jaman meeragenmen xotondini. Ke kitaabe wa katono faraaxundixote dabarini xaranlenmon tuwaaxun tagande. Xaranlenmo xaranmoxenu, o jikke wa a di, ko-roosinde, taxasinde do sinmayu ga giri xa banje kuudo ke kitaabe ga faraaxini, o maamandun wa katta kitaabe ke dabarindaano, ku beenu ga xo :

Bakkari Dulo FOOFANA: Xaranjunden kutan Yinmanke (IPELAN) (j-x-w-x k).

Unmu Tijaani JAGANA: Sooninken betten Yinmanke. (j-x-w-x k).

Suraje Usmane JARA: Yaaxaranxare.Kun do golliran deemandaano

Usman Aali Bah: Jokkindaana

Kan Geesunda : **Profeseri Nbu Seta JAGANA**

XARANKITAABEN KOYINDE

Ke xarankitaabe dabari lenminun ya da, i ga siinafillande, i saaxanxannen di Sooninke. Masalantaanu ñeri (7) ya na a noxo.

- 1-Kan soro (Kore)
- 2-Maranden do xaranje
- 3-Yonkisaha
- 4-Surumaadu kurunbo
- 5-Gollu (Mecu)
- 6-Ñaxanu
- 7-Sangun do Fatanbaku

Masalanta su, renmu naxati (4) ya na a noxo.

Renme su ni derikaaro filli (2) ya.

Masalanta su jopene ti xaransuugen ya.

Kame do deru ñeri (107) ya na kitaabe ke di

Saagandu 12

Xaransuugu 7

Renmun ni 34

Masalankittu tananu 12

Masalantaanu :

I- Kore :

Ke xarankitaabe dabari lenminun ya da, i ga siinafillande, i saaxanxannen di Sooninke. Masalantaanu ñeri (7) ya na a noxo.

Xaransuuge.....

1. Kan soro.....
2. Kuuñindu.....
3. Kan gollu.....
4. Yigandu.....

II- Marande :

Xaransuuge.....

1. Xaranyinbe.....
2. Xarangen jope (lokkooli).....
3. Xarankopen noxo.....
4. Tuumawaxati.....

III- Yonkisaha :

Xaransuuge.....

1. Laabaye.....
2. Koronawirisi.....
3. Jaareka.....
4. Booxonde.....

IV- Surumaadu kurunbo

Xaransuuge.....

1. Telefo.....
2. Ordinateeri.....
3. elewisiyo.....
4. Panosoleeri.....

IV- Surumaadu kurunbo

Xaransuuge.....

1. Julaaxu.....
2. Xaranmoxe.....
3. Lifindaana.....
4. Buurukatana.....

Masalantaanu :

VI- Naxanu :

Xaransuuge.....

1. Jaamanen duukitayen ñaxa.....
2. Sunxaxon salle.....
3. Baanon sallen.....
4. Mawlud.....

VII- Sangun do Fatanbakku :

Xaransuuge.....

1. Fanqe.....
2. Luuliye.....
3. Doorinsange.....
4. Xoodakatte.....

.....

Saagande

Renfana (1) : ABAJADA

Safandisiginte, fooroxe, fooroore

N na a xara :

a-n-i-e-u-o-t-r-k-x-g-d-s-y-m-b-l-w-ŋ-f-j-ñ-q-c-h-p
A-N-I-E-U-O-T-R-K-X-G-D-S-Y-M-L-W-Ŋ-F-J-Ñ-Q-C-H-P

Harfiyaxarun depu, fuitinto, nuxundunto :

N na i xara :

a - u - o - i - e
aa - uu - oo - ii - ee
an - un - on - in - en

Sigirinde :

Misaalu :

Ku harfu xara :

b-bb-B-BB

Ku sigiru xara :

ba-bi- bu- be- bo

Baa-bii-buu-boo-bee-ban-bin-bun ben bon

Ku Xottun xara :

baaba- buubu- booto-beebe-biibi

Tanba-konpe-xenpa-tonte-fenta-gundo-sinqe

Ku digantaanu xara :

Baaba daga golli.

Asa wa sangana.

Mada yige.

Jaaje da kitaabe xara.

Xaayefoonu :

1-N na ku xottu kara kara :

Misaale :

Adama : a-d-a-m-a

Jarinte :

Xube :

Sangana :

Lemine :

Yugu :

Yaxare :

2- N na xottun kara kara, n na i xara :

Misaale :

Doroke : d-o-r-o-k-e

Xooda :

Miselle :

Walaha :

Konpe :

Xaliibe :

Kaye :

Koota :

Naxaane :

Xaranmoxe :

3-N na xottun taga ti ku sigiru :

Misaalu :

taa-be-ki= kitaabe

ne-mi-le=

ro-do-ke=

ha- wa- la=

ne-so-re=

na-xa-ra=

di- sa-fan=

re-te-ne=

Renfillande (2) :

Saagande : Π - ñ -m -n

1- Ku sigiru xara :

Πa-ηe-ηi-ηu-ηo-ηaa-ηii-ηuu-ηoo-ηee-ηan-ηen-ηin-ηun-ηon
Ña-ñe-ñi-ñu-ño-ñaa-ñii-ñuu-ñoo-ñee-ñan-ñen-ñin-ñun-ñon
Ma-me-mi-mu-maa-mii-muu-moo-mee-man-men-min-mun-mon
Na-ne-ni-nu-no-naa-nii-nuu-noo-nee-nan-nen-nin-nun-non

2- Ku xottu xara :

Πaame -Πoomi-ηooliye-ηaamiye-ηaranle-ηapati
Ñogome-ñiime-ñooma-ñoxolinde-ñuumunte-ñanto
maama-masala-maaro-marante-moodi-misiide
noone-noore-nooge-nuxunne-noxo-nagaana

3- Ku digantaanu xara :

Πaamen ro debun di yirigi.
Siidi da ñogome natali i kayen noxo.
Asa do i maama daga i ka.
Jaaje da noone xiili.
Ñaame da ñaṅaṅ sella.

Xaayefoonu :

1-Ku xottu kara kara sigiru :

Misaalu :

Kaye = ka – ye ; nooge = noo – ge ; Tanqali = tan – qa - li

Ŋolo :.....	Noore :.....	Ñonqolo :.....
Ŋallu :.....	Ñagame :.....	Muusinne :.....
Ŋapati :.....	Nooninde :.....	Ñiime :.....
Nanbara :.....	Nafaxa :.....	Mulle :.....
Moodi :.....	Molle :.....	Nagaana :.....

2- : Ku xottu kara kara sigiru, an na i xara :

Misaale :

Kane :.....	Kine :.....	Ñaxale.....
Kaane :.....	Kanme :.....	Barama :.....
Naxaane :.....	Kiine :.....	Sanme :.....
Ŋariñaŋoye :.....	Teŋe :.....	Soome :.....
Tuŋa :.....	Ŋaara :.....	Fuuñe :.....
Duŋe :.....	Dunŋe :.....	Kuuña :.....
Duuñe :.....	Doronma:.....	Muude :.....

3-N na xottun taga ti ku sigiru :

Misaale :

ran-xe-xa-mo=xaranmoxe

ge-se-ne=.....	taa-ki-bu.....
li-sal- ni=.....	ma-ki-si.....
ta-li-na=.....	de-taa-xaa.....
ye-ka -nu=.....	Re-ma-ta

Rensikkande (3) :

Saagande : w-f-y-s-x

1- ku sigiru xara

Wa-wi-wu-we-wo-waa-wii-wuu-wee-woo-wan-win-wun-wen-won
Fa-fi-fu-fe-fo-faa-fii-fuu-fee-foo-fan-fin-fun-fen-fon
Ya-yi-yu-ye-yo-yaa-yii-yuu-yee-yoo-yan-yin-yun-yen-yon
Sa-si-su-se-so-saa-sii-suu-see-soo-san-sin-sun-sen-son
Xa-xi-xu-xe-xo-xaa-xii-xuu-xee-xoo-xan-xin-xun-xen-xon.

2- ku xotu xara :

Waate-warga-woto-waaga-wari-wuro
Faataata-fitina-fadiga-fare-fofana-fuurinte
Yaaxe-yeeso-yogo-yugo-yaagu-kaye
Senbe- siyinde-sanpa-sanda-Saabune-sirime
Xeeto-xuruba-xanne-xaralle-xaaxo- xunbane.

3- Ku digantaanu xara :

Waali da wandalle do wulle wutu.
Fanta Fofana da fo faamu.
Yirigi Yero yillinten yoole.
Siidi sigi sigirasire.
Xunba xuben xenu.

Xaayefoonu :

1-Xotten tinmandi ti ku harfu baananbe W - y - f - s - x - ku digantaanu noxo

a-Denba ... aqen toxon ni Takko.

b-Aali ma da uto segendi.

c-Saasen da leminen .. ufa i ta.

d-Deena da ... atin mini.

2-ku xottu kara kara sigiru :

Misaale :

- Waale = waa-le

- Waayinda =

- waaga =

- walaha =

- Yaxare =

- Yaage =

- Yaxu =

- Xaare =

- xaafure =

- xame =

- fonde =

- Finkinte =

- faare =

- siine =

- saase =

- samaqe =

3-xottun taga ti ku sigiru :

Misaale :la-wa-ha=walaha

be-faa=.... ; xo-xaa=..... ;

ke-san=.... ; re-fa=..... ;

re-ya-xa=..... ; ri-si-me=..... ;

ne-ya-xan=..... ;

- xe-saa =.... ; ga-waa =.... ;

- xe-yaa =.... ; ro-wu =..... ;

- re-ma-xaa =... ; ta-taa-faa =.... ;

- be-ki-taa =..... sa-ra-ga =.... ;

Rennaxatande (4):

Saagande :c-h-r-p-q

1- Ku sigiru xara :

ca-ci-cu-ce-co-caa-cii-cuu-ccee-coo-can-cin-cun-cen-con
Ha-hi-hu-he-ho-haa-hii-huu-hee-hoo-han-hin-hun-hen-hon
Ra-ri-ru-re-ro-raa-rii-ruu-ree-rooran-rin-run-ren-ron
Pa-pi-pu-pe-po-paa-pii-puu-pee-poo-pan-pin-pun-pen-pon
Qa-qi-qu-qe-qo-qaa-qii-iuu-qee-qoo-qan-qin-qun-qen-qon

2- Ku xottu xara :

Caaku-ciiloone-Cillo-caatuto-Condi-
hanṅu-hinnayu-hayka-hella-haaju-hijju-hanmi
ragaade-rajo-rato-rege-riti - rage
Poole-puje-piite-poti-ponto-poli
feqe-xoqe-fanqe-daqu-sinqe-baqe

3- Ku digantaanu xara :

Gundufoonun ma hinne kanjaane.
Condi da ciiloone sawu caakun noxo.
Ramata rege dinmu wuri.
Paate faridepen piite peelinlikken wure.
Suraqen da Sinqe fanqa beqijuran noxo.

Xaayefoonu :

1-Xottun sorba, i gan baana harfe, i ga ku digantaanu noxo : c-h-r-p-q

- Soxaanan da i yillen ro caakunun noxo.
- kaawu da i yinmen si ti siyaade.
- Yirigi Yero Silla daga hijji.
- Tangaanan da bapoore raga.
- yugon ga tanpi soxe, a xenge konpen noxo.
- Cillo do Condi giri Makka daaru.

C	H	R	P	Q

2- Digantan taga ti i moxo:

- rage-Cillo-daga-salliji.
- saaheli-Suraqun-ñogomon-do-giri-i.
- ma-Fanqen-soro-siro-naxa.
- Xaranlenmon-xarankonpen-noxo-xara.

3-Digantan xotten tinmandi ti ku harfu baananbe : c-h-r-p-q

- Baaba da i ... ajon kumu na xibaarun terinka.
- Yaxaren da sa...en ro ginen noxo.
- Leminen yige ma a ga fi...ene.
- Dulunten ...anmi do yigaye.
- Da...un da soxaanan tanpindi

Renkaragande (5) :

1) Ku harfu do ku manqanju xara

- d - dd - ; l - ll - ; k - kk - ; t - tt
- g - gg - ; b - bb - ; j - jj

2) Ku sigiru xara.

- da - adda - la - alla. Ka - akka - ta - atta
- gi - iggi ; bo - obbo - je - ejje

3) ku xottu xara

- gode / godde ; mala / malla ; caka / cakka
- Kite/ Kitte ; siga/sigga ; Jabe /Jabbe ; xaja / xajja

4) Ku digantaanu xara

- Denba da i fedden godde ti gode
- Laaliya lallen kare daaru nelle.
- Takko cakkan kuti sangabera
- Gundo da makka duggo kanbu
- Tene da gulla fitta yitten kanma
- Tagen da Bintu dabbinun tonto
- Xajja da bajjo xobo saxa.

Sangabera :

Deben leminum fedden da me ñi beddaxoore.

- Yogonu wa cokko cokko jolin dabarini
- Yaxannu ku wa jakkajakkana, i kaalanun ga loggene i kunku. Xajja ga tanpi, a daga taaxu yitte yogo tatte.

Sinqe renme Bobbo ma ri a koota, a da mollon gaben ya yiga, bera ke xunbu.

Jikkubure su ma bange no.

Xaayefoonu

1) Xottun sorba, i gan baana harfinfillo

- Takko-jolle-jigge-fujja-dobbe-bedda-tatte-jikke-melle-mogge-xajja-gobbe-godde-bitte-likke-kille-logge-hijji-fubbe-sedde-kitte-dokko-mulle-sigga-bajjo-jabbe-modde-yitte-sakke-solle-tugga-tobbe-fedde-
- motte-sokke-melle

- a) - **kk-** :
- b) - **ll-** :
- c) - **gg-** :
- d) - **jj-** :
- e) - **bb-** :
- f) - **dd-** :
- g) - **tt-** :

2) Sigirun jokki me, an na xotte kita

Xaj	de
Cak	te
Yit	bo
Bob	ka
Fed	ja
Log	le
Lal	ge

3) Digantan xotten tinmandi ti i harfinfillo be ga genme a yi.

-**kk-** ; -**ll-** ; -**gg-** ; -**jj-** ; -**bb-** ; -**dd-** ; -**tt-**

- a) deben leminun fe...en faayi sangana.
- b) yugon daga hi...i makka yirigi.
- c) Xunba ñoŋoxo...en kare.
- d) Leminen mo...e tagayen falle.
- e) Tagen da yaxaren do...un taga.
- f) Funen sege yi...en kanma.
- g) Leminen da i kitten go... a tiganu.

Rentunmunde (6) : Turunŋe do Ńanto

Turunŋe ga yiilene, a do Ńanto gemu.

A ti : « An me leminanlamaane, an na manne yiilene ke wuro, an toxo ? »

Ńanto ti : « N sunbu, an na in toxon tu ! »

Turunŋe da a sunbu. Ńanto ga ti a da « paqi » nuxunnen ŋa, turunŋe wuru ma a ga tan-pini.

A do wullinlenme gemu, a ti ken da :

« An toxo ? »

Wullinlenme ti : « N toxo, wullinlenme ! »

Turunŋe ti : « Gaare, anken ni, n sunbuxooren ya, an na a mulla, na in kari ya ! »

Safemoxo

/N sunbu/ →

/ti a da/ →

/na in kari/ →

xaremoxo

[nsunbu] → [ncunbu]

[tada]

[nin kari]

Xaayefoonu

1) korosinden tirindidu

Kan gundufoonu na yere ?

Turunje ga da Ņanto sunbu mani n ña ?

2) Faamiyen tirindindu

Mani n sigi Turunje ga ma wullinlenmen digaamen toŋondi ?

Mani n sigi Ņanto ga ti turunje na i sunbu ?

Turunje wa Ņanto tu ba?

3) Digantan taga ti i moxo

Yirigi - Xaaxi - Xaliifa - Xaayi

Fitina - faaba - ro - Faañuma - Faatu

0 - yanqa - yugo - ka - Yogo

Siidi - siikurunba - i - setu - faaba

wullen - wuru - Waali - wandalle - do

KORE

Xaransuuge : sunpu

- ✦ N faaba do in ma ni in saaraano
- ✦ N xoxone be ga in batta ni in yaaxido
- ✦ N kaawu yaqen ni in xooru
- ✦ A renmen na in kallungooru
- ✦ N faaba gidanyaxaren ni in baayi
- ✦ N sunpun soron yogonu faayi
- ✦ N ma xoxonen ni in maatugunne
- ✦ N faaba battamaxen ni in faabatugunne
- ✦ N faaba ma ni in maama
- ✦ A faaba ni in kisima
- ✦ N ma gida ni in maaxoore
- ✦ I be gan xaso in ŋa ni in gidaxoore
- ✦ A nan xaso in ŋa ti siino kabi
- ✦ N gidayaxaren kiina ni in kobi
- ✦ Danben ga in do i be su naxa baane
- ✦ Ken wa xo, o ya ga kaabaane.

Suraqe Usman JARA

KORE

Kan soro

Siixu da i koren faayi. A ya ni faabe. Takko ni leminun ma. Faatumata ni Siixu ma, leminun maama ya ni. Waali ni siixu faaba ; leminun kisima ya ni. Aali ya ni leminu ku kuttun gida, a xoxonon ya ni. Asa ni Aali yaaxido. Xunba ni siixu gidanyaxare, leminun baayi ya ni. Haamidu ni Takko gidanyugo, leminu kaawu ya ni. Xunba do Haamidu renmun ni leminu ku kallungooro.

Faaben ya n sikki do Koren biraado. Saaxen xa na sigi do Kaadungllu ; maamen do renyaxarun deemanden Kanma.

Safemoxo

Xaremoxo

/Gidanyaxare/	→	[Gidanñaxare]
/Gidanyugo/	→	[gidanñugo]
/Renyaxaru/	→	[renñaxaru]
/Xoxonon ya ni/	→	[xoxononña ni]

1) Koroosinden tiridindu

- Ko ni leminun faaba ? I kisima ? I maama ?
- Leminum kaawu ni ko ? I baayi ? I kallungooro ?

2) Faamiyen tiridindu :

- Ko ni Aali yaaxido ? koonu ni Aali xoxono ?
- Ko n sikki do koren biraado ?

KORE

Xaayefoonu

1) Digantaanun taga ti i moxo

- a) leminun - ni - Siixu - faaba - ya
- b) kaawu - Haaruna - leminun - ni - ya
- c) Bintu - Aali ni - yaaxido - ya
- d) do - koren - faayi - Siixu i
- e) baayi - ni - Xunba - leminun - ya

2) Sigirun jokki me, an na xotte kita

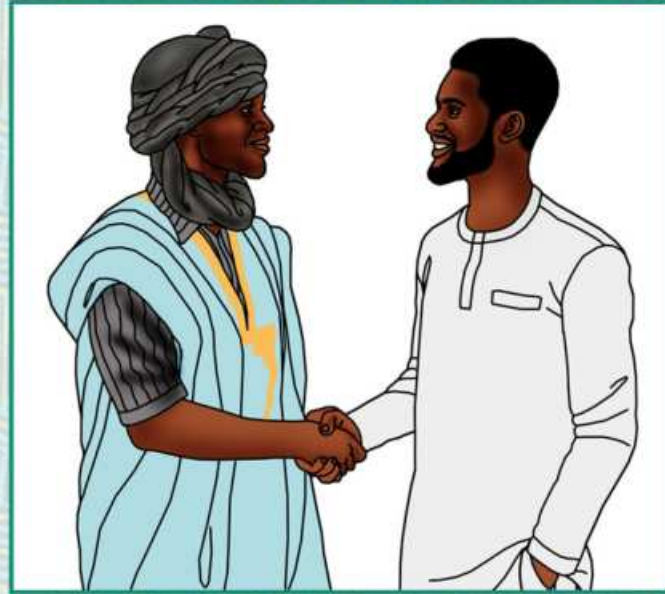
Maa	we	kaa	do
Kaa	ne	ko	me
Faa	me	biraa	re
Xoxo	na	yigan	te
Saara	be	yiraxa	de
Yaaxi	do	ñaaxa	we

3) Digantan xottisiren sugandi :

- a) Aali do i **wullen/ xoxonen** daga xara
- b) Xaranmoxen da kitaabe **safa/buruxa**
- c) Wullen **sefe/woxu** fayaana ña.
- d) Kiyen nda **bogu/xenu** ni wuron ya
- e) Baawuyan yigene **soxuba/wuro** ya

KORE

Rensegunde (8) : Kuuñindu

Yillen kare, kiyen bogu. Leminun ga wulli, i sigi i saaraanon konpon raqu, i ti i da : « Baaba, o ma, xa wuyi jam ? »

Saaraanon da i jaabi : « Ahba, xori xa wuyi xeeri di ? ». Beetaye, o na ti « beeta ma xa beeta ». Kinsiga, leminun ga giri xaranra, i ti : « xa kira ! »

Nella(lelle), i ga kiñe moodinka, i ti : « xaranmoxe, nella ! »

Wuro, saado ñaaxamo, i daga maama banje, i ti :

« Maama, sunka, o ri ya, an na gunmannu (wunannu) ko o da ».

Safemoxo

Xaremoxo

/i sigi i saaraano/ → [i sigi i saaraano...]

/i ti i da/ → [i tii da...]

//konpon raqu/ → [Konponlaqu..]

/xaranra/ → [xaranla...]

1) Koroosinden tirindindu

- Leminun ga wulli, i kuuñindi kan moxo ?
- Kinsiga, i kuuñindi kan moxo ? Nellen xa ? Wuron xa?
- Nelle, leminun daga minna ?
- Koonu ni i saaraano yere ?

2) Faamiyen Tirindindu

- Leminun daga mani ña moodinka ?
- I daga mani muuru maama banje ?

KORE

Xaayefoonu

1) Diganta su tinmandi ti i xotte : Wuro – Kinsiga – nelle – beetaye – soxuba

- a) Kiyen nda sigi o yinmun kanma ni - - - - -
- b) Kiyen nda xenu, dinma ni - - - - -
- c) Kiyen nda sege fonne dinman ni - - - - -
- d)ni kiyen nda yanqa Kinxenna.
- e) Kiyen da bogu dinman ni - - - - -

2) Diganta su tinmandi ti i kuuñinde

- a) Wuron kuuñinden ni - - - - -
- b) Beetayen kuuñinden ni - - - - -
- c) Soxuban kuuñinden ni - - - - -
- d) Nellen kuuñinden ni - - - - -

3) Diganta su taga ti i moxo

- a) giri – Leminun – xaranra – ga - i- tuuma
- b) Kon - da – gumanjun – da – ko - o
- c) saaraanon – i - da – jaabi – Leminun
- d) banje – maama – i - daga - Aali

KORE

Renkabunde (9) : Kaadungolle

Yillen nda kare, kiyen ga bogu, kan soron su na sigi i xare. Baaba ga gollinana buuru ya, ma a ga telle gunnen ya, a na i moxo sironi. Ken dinma, o ma do kafe dabariyen wa me, o nan maxa leele telle lekkoli.

A xa ga gollinana fankan ya da, ma a ga soxono ya, ma a ga golle su, a na sigi ken na. Kan yiraxaten do a ñaaxamen moxogemunden wa a da.

Gidanyaxaren wa o maxa, a na a deema gollu misu beenu ga xo : xollawanqiye Sel-landu K - d - m - - -

Safemoxo

Xaremoxo

- /... gunnen ya/ → [- - - gunnenña]
/... fankan ya/ → [- - -fankanña]
/... dabariyen wa/ → [-dabariyenña]
/Gidanyaxararen wa/ → [gidañaxarenña- - -]

1) Koroosinden tirindindu :

- Yillen nda kare, soron na mani ñaana ?
- O ma na mani dabarini o da ?
- O gidanyaxaren xa na mani ñaana kan noxo ?

2) Faamiyen tirindindu

- Ko na kan hirden bagandini ?
- Ko na yigandun moxogemundini ?
- OKu leminu xa gollun ni mani kan noxo ?

KORE

Xaayefoonu

1) Diganta su xottisiren sugandi

- a) O ma da yiraxaten **xobo /soro** sorekonpe.
- b) Leminen **taga/daga** xaranran ɗa.
- c) N **baayi /n kaawu** ni, n ma gidanyugo.
- d) Yaxannen da ji **mini / joxu** seye.
- e) Asa da sonbi **mini/ kanbu** ti xaraxanme.

2) Digantakuton jokki me ti bunne, i ga me wuttu :

Nellen Kuuñinden ni	kiyen nda bogu
Yiraxaten yigene	Beetayen ya.
Wuron kuuñinden ni	Wuron ya.
Soxuban ni	« nella (lella » « ma xa nella »
Kiyen nda sege fonne ni	Kinsigan ya.
O ñaaxana	« Sunka ma xa sunka ».

3) Diganta su taga ti i moxo

- ni - kaawu - N - ma - gidanyugon - in - ya
- soro - leminun - da - yiraxaten - ma - da - N
- Kayenu - o - xobo - da. - Baaba - da
- Ko - Maama - gumanɗu - leminun - da - o - da.
- siinafillanden - o - Yirigi. - na - ya

KORE

Rentanmunde 10 : Yigandu

Ganni, biraadon foogabe bakka soxofon ya xo : Yille, tiga, molle, makka, jaxatanje k-d –m. A wa kafini ku yi naaburun tiyen do i xati.

Yigandinxabiilanun : suure, sonbi, fonde do i xati.

Ku na yige soxuba ma, o na ti soxubanfo (baawuya).

Yiraxaton wa ñaana ti ñece do tiye, ma a do ñexe,

ma a do fexe. Kun nan gaba yigene kinsigan ya

Ñaaxamon wa ñaana, futo do dere ma futo

do maxafoji (molle- tiga- tiye).

Jamanlagare biraadomisen ni kafeji, kinkiliba do

Sukkara. Maarusoren wa kafini soron maxa yigandu.

Safemoxo

Xaremoxo

- /yiraxaton wa.../ → [yiraxatonɲa...]
/Ñaaxamon wa .../ → [Ñaaxamonɲa...]
/Maarusoren wa .../ → [maarusorenɲa...]

1)Koroosinden tirindindu

- Soxofoonun yogonu toxonun kini
- Yigandu yogonu toxonun kini

2)Faamuyen tirindindu :

- Yiraxaten yigene kiyen kan dinma ? Ñaaxamen xa ?
- Baawuyan xa ? Yigayen wa ñaana beetaye ?

KORE

Xaayefoonu

1) Diganta su taga ti i moxo.

- a- yigene - Yiraxaten - ya - kinsigan
- b- yigene - wuron - ya - Ñaaxamen
- c- jiira - me - da - Lminun - yiganden - naxa
- d- Yaxaren - lenki - yigandilije - da - soro

2) Diganta su tinmandi ti i xotte :

Deema - kafen - xobo - maaron - futon

- a - o - da----- mini - soxuba - ke.
- b – Baaba da tiyen - - - - saxa
- c - Asa da i ma - - - - sorene.
- d – Takko da - - - - do ñexen soro
- e – wuri, o ñaaxama - - - - do dere.

3) Digantakuton jokki me ti bunne, i ga me wuttu :

- Leminun nda yige	ti xaraxanmu.
- Maama da sukkanan	wuron ya .
- O yiraxata	tiyen do xatin kinni.
- Ñaaxamen yigene	maaron do ñexe.
- Naaburun wa	ro sonbi.
- O da fonden mini	i na daga xara

MARANDE

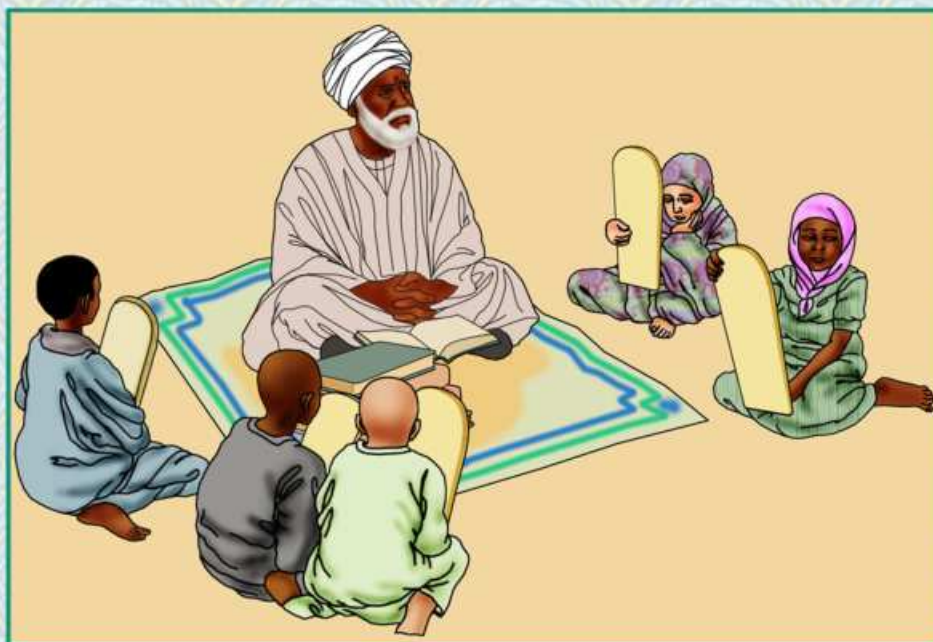
Xaransuuge : Xaranŋe

- 1- Lenki kiyen da xarannɛn wajabi.
- 2- Be ga ma xara nan gaabi.
- 3- A ga fo tuunu moxo be.
- 4- Na xarannɛn ña i soobe.
- 5- Xarannɛn da tuwaaxu gabondi.
- 6- Na soron bogu sankuyen di.
- 7- Haqilen na kato fo tangana.
- 8- A gan ra wa a tiɗana.
- 9- Xarankillun su wa nafandini.
- 10- Be ga na tuyi, a nta nimisini.
- 11- Turunɛ ti i telle xara ya.
- 12- Yaxarinxase ti a danma ni ke ya.
- 13- Jaaxanu, o n maxa xaranɛ yeebe.
- 14- Tuwaaxun kootan da kiñe i be.
- 15- A ga katta du bakka bite.
- 16- Ti tuwaaxu be ga kite.

Suraqe Usman JARA

KORE

Rentanmun do baane (11) : Xaranyinbe

Ganni, lanpanu ga ma ñi a du, xaranlenmon na xaransuwon ya kunmu, i ga xaranta wuro. Xaranmoxen na sigi i kanma, na i terinka.

Baane su na jimi i walaha, na i sooran xara xanxoore. Yinbinkuman wa sikki, i ga safandun walla walahan kanma. I xaranta ke moxo ya ma wuron gan jengi.

Lenki, xaranyinbu nta a du. Lanpanun kiyen ya ni. Sooran xarantaun wa ñaana nellu ma kootanjooro, kooto beenu, i ga nta telle lokkoli.

Safemoxo

Xaremoxo

- /Xaransuwon ya .../ → [Xansuwonña]
/Yinbinkuman wa .../ → [Yinbikumanta]
/Xuran wa...../ → [Xuranta]
/Xaranyinbu...../ → [Xaranñinbu]
/Xarantaun wa..../ → [Xarantaunanta]

1) Koroosinden tirindindu

- Xaranlenmo na mani kunmu ?
- Xaranmoxen na mani ñaana ?
- Yinbinkuman na mani ñaana ?
- Xaranyinbu wa a du saasa ?

2) Faamiyen tirindindu

- Mani n sigi xaranyinbu ga nta a du saasa ?
- Sooron safanton na mani kanma ?
- Mani sigi xaranlemon ga i safandun walla ?
- Lokkolin xarantaun ñaana ke moxo ya ?

MARANDE

Xaayefoonu

1) Diganta su tinmandi ti i xotte.

Kootanjooron - yinbinkuman – lenki – wura -Xaransuwon

- a) Ganni, xaranlenmo naya kunmu.
- b)xaranyinbu nta a du.
- c) Sibitin do Alhadin niya, leminun nta telle xara lokkoli.
- d)ya nakinni xaranlenmo, i na kato safandun walla.

2) Diganta su taga ti i moxo

- a) terinka- Xaranlenmon- da –xaranmoxen
- b) tanga – sooron – su- Xaranlenmon - da i
- c) ntaxa – xaransuwon – Saasa – kumini
- d) Sooran – walahan – kanma – I – ya – da – safa
- e) nta – Moodinxarangen – Lokkolin – do – baana

3) Diganta su safa ti i moxo :

Xaremoxo

safemoxo

- [wullenjuru] → /...../
- [yugonli] → /...../
- [leminenñige] → /...../
- [jinloxolle] → /...../
- [Leminenñoole] → /...../

MARANDE

Rentanmun do fillande (12) : Xarankanpon wuñi

Lenki ya ni, xaranankonpon ga wuñi. Saraanon da i renmun riti lokkoli. Xaranran geesundan da bukkin wutu na yirigi rooyaanan toxonun safa. I saaraanon xa da i saarekaayitatinun koyi geesunda. Xaranlenma su ga xaranja xarankonpe be, i da a koyi a yi. Ken xarankonpe xaranmoxen wa sikki a raqe. Yerun xaranlenmon wa dugundini. I toxonsapanun ma bogu fina. Geesundan ga duguta yirigi rooyaanon safande, a do xaranmoxenun da me wari. I da baane su ro xarankonpe yi, a ga a leminun xaranjundi. Xaranjen jope gelli kootafana.

Safemoxo

Xaremoxo

- / Xaranran / → [Xaranranlan]
/ Toxonsapa / → [toxonsapan] [toxoncapa]
/ Mexensi / → [mexensi] [mexenci]
/ An sinme / → [ansimme] [ancinme]

1) Koroosinden tirindindu

- O na koonu walla lokkoli ?
- Saaraano do mani n ri ?
- Geesundan da mani ña ?
- Xaranjen jope ba ?

2) Faamiyen tirindindu

- Saadon xarankonpon ga wuñini, leminun ñi minna ?
- Xaranlenmon su roono xarankonpobaane ya ?
- Yirigi rooyaanaon wa fo tu lokkolin da ?
- Yirigi, oku na kan xaransiine ?

MARANDE

Xaayefoonu

1-Diganta su taga ti i moxo

- a) ro - xarankope - xaranlenmon
- b) wutu - Geesundan - bukkin - da
- c) raqe - sigi - Xaranmoxe - su - xarankonpe
- d) leminun toxonun - da -safa Geesundan

2-Diganta su xottisiren sugandi

- a) Geesundan safandi ti tonqe/ bikki.
- b) Xaranlenmon da lokkolin dagayen/ sangen jopa.
- c) Geesundan da jaxo/ leminun taxandi xarankonpo.
- d) Saaraanon da i renmun / sugun riti lokkoli. .
- e) Leminen da jin / seyen mini.

3- Diganta su safa ti i moxo

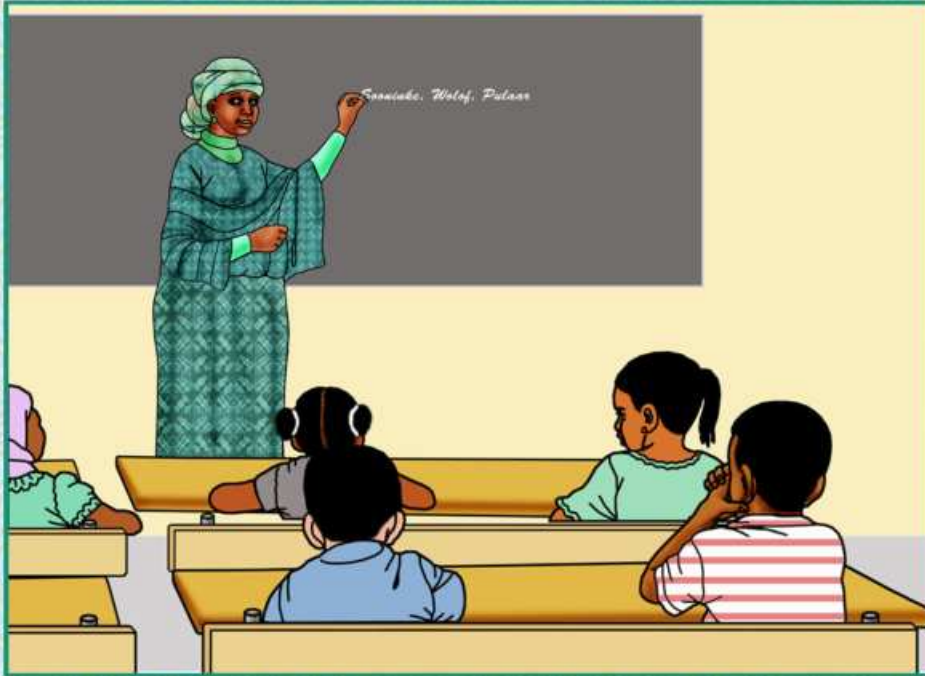
Xaremoxo

Safemoxo

/ Leminunḡu /	→	/-----/
/ Leminenḡuru /	→	/-----/
/ Wullenḡoxu /	→	/-----/
/ Anñige /	→	/-----/
/ Yugonñille /	→	/-----/
/ Yaxarenñaxi /	→	/-----/
/ Wuronlo /	→	/-----/

MARANDE

Rentanmun do sikkande (13): Xarankonpen noxo

Soxuban waxatisegugunde, mexen kati. O da sapon dabari xarankonpen raqe. Xaranmoxen da o yaamani ti o n ro. O baanan baanan ro xarankonpe. Sere su taaxu i taaxa. Xaranmoxen ti o na o kitaabun wutu, na i wuñi derikaara naxatande. O na masalankitten xara. Ken falle, a da tirindindu saxundi. O da i jaabi. A fana da masalankitten xara. O xa da a xara baane baane. Ken ga dangi, o da jaaten Jopa ti yidunjaate. Jaatinde ke ni kafumande. Xaranmoxen da xaayefoonu kutu, o da i Jaabi. O ga duguta o safandi. Tuumawaxatin kiñe, o da me saama sangabera .

Safemoxo

Xaremoxo

/xarankonpen raqe → [Xarankonpenlaqe]
/leminen ri/ → [leminenli]
/ti o n ro/ → [tionlo]

1) Koroosinden tirindindu

- O ro kan waxati xarankonpe ? Gollen Jope ti mani ?
- O da mani tana dabari ? Ken falle xa

2) Faamiyen tirindindu

- Man na tuyindi ti tuumawaxatin kiñe ?
- Man n sigi, o ga me saamana katta sangabera ?

MARANDE

Xaayefoonu

1) Digantakuton jokki me ti bunne, i ga me wuttu

a- Kali wati,	xaranlenmon bogu.
b- Xaranmoxen da	xoodakatini sangabera.
c- Ñanto da	a ma daga jaarera.
d- Mexen kati,	turunŋe bunu nuxunne
e- Leminun ga baawuya	xaranlenmon seerandi
f- Leminun faayi	i daga xara

2) Diganta su xottisiren sugandi

- a- Asa **kaawu/baayi** ni, a ma gidanyugo.
- b- Jaaje faaba ma ni, a **maama/a kisima** ya.
- c- Lemine be gan xaso in ŋa, ni in **xoxone / gida**.
- d- Takko da juran kori ti **lafa/tame**.
- e- Kaawu da jaxangallen **minindi / sigindi** jaxon da

3) Diganta su safa ti i moxo

- a - O - kitaaben - da derikaaranatanden - xara
- b - ma - Tanba - xara - lenki - daga
- c- Turunŋe - i - telle - wa sooninken - xara - ti
- d- Xaranmoxen - toxonun - safa - da - leminun
- e- da - kitaabun - Xaranmoxen - xaranlenmon - naxa - taxandi.

MARANDE

Rentanmunden do naxatande (14) : Tuumabera

Xaranlenmon ga a ro xarankonpe, i da xaranḡe, jaate do natalinden dabari. I safandi i kayenun noxo. I da xaayefoonun jaabi na i sironi. Ken falle tuumawaxalin kiḡe. I da mexen katu, yugunnun do yaxanunun su bogu xarankonpo. I yogonu wa wurunu do me. Gonminto ku teja yigandigaagaano. Yaxannun sorbanun sanqi do bera ke ; Ku wa sangana ti kace. I dantando wa “konolin” dabarini. Kutuurun sangen ni « Aayi ! Aayi ». Xoodakatten gan liḡo ku beenu da, i da a ḡa. Tuumawuce ke dinma, xaranmoxenu beenu yontan ga ni tangande, kun wa sikki na i faayi

Safemoxo

Xaremoxo

/ Ken falle /	➔	[Kenfalle/kempalle]
/Sorbanun sanqi /	➔	[Sorbanunsangi] sorbanuncanqi]
/ Kan falle /	➔	[kanfalle] [Kampalle]
/ Leminun sege /	➔	[Leminun sege] [leminuncege]

1- Koroosinden tirindindu

- a- Leminun da mani ḡa xarankonpe noxo?
- b- Mexen kati, i da mani ḡa ?
- c- Sangun ko, i ga da i dabari .
- d- Yontagumun xa na mani ḡaana ?

2- Faamiyen tirindindu

- a) Xa telle mani ḡa lakkoli ?
- b) Mani n sigi xaranmoxenun ga koroosindini ?
- c) Mani na a tuyindini ti tuumaawaxatin kiḡe ?

MARANDE

Xaayefoonu

1- Diganta su xottisiren sugandi

- a- Leminun **saaga / sanga** tuumabera .
- b- Jin **xara / xaara** kan bera.
- c- Yaxannun **soxo / sooxo** regaana
- d- Ņaaxamen ga **poti/ moyi**, o yige.
- e- Xarann̄en **goto / gemu** xaranlenmon ŋa.

2- Digantakuton jokki me ti bunne, i ga me wuttu

Yiraxaten moyi,	xaralenmon tangana
Mexen kati,	tuumabera.
Xaranmoxenun wa	kayenun saayindi.
Tuumayen ñeme,	xaranlenmon bogu xarankonpe.
Xarannmoxen da	o yiraxata.
Leminun sanga	leminun saage xarankonpe

3- Diganta su taga ti i moxo

- a- tuumabera - wa - Xaranlenmon - sangana.
- b- kati - xaranlenmon - Mexen - saage - xarankonpe ;
- c- xaranjundi - da - Xarnmoxen - o-jaate
- d- wa - Fillo - Segu - katu - tanmu do tunmu - genme.
- e- Lemine - ra - su - xarana - wa

YONKISAHA

Xaransuuge: Saha

- ✦ - Sahan kitene ti senoyen ya.
- ✦ - Senoyen ni watten xonnen ya.
- ✦ - Wanqi soxuban do nelle.
- ✦ - An do mexen na waase telle.
- ✦ - Leminun na tinto an ɗa.
- ✦ - Xaranmoxen nta ñeɓe an ɗa.
- ✦ - Yiraamun rondi, i xullu ga ni.
- ✦ - Ken ni fo ya, a gemunten ga ni.
- ✦ - An nda seno ti i moxon ɗa.
- ✦ - Soron na an xanu ti ken ɗa.
- ✦ - Laabayen na xo kanɗen ya.
- ✦ - O nan sigi do ken ya.

Suraɓe Usman JARA

Rentanmun karagande (15) : Laabaya

Haadama birayen nta sirono saha ga nta a maxa. Sahan xa kitene, o ga du sorogono ya. Sorogonden ni, nan laabe. O senoyen tejana faten waqiye dinma su, yiraamu beenu, o ga i rondini, i nan laabe. Keti, xa ma, o ma wari soxuba su, a ga kan sellana. O yiraamun nda mexe, a ga i wanqini. Ken kuna, o n maxa sanga dingiron ŋa, i mexenton ga ni. Yigandu sennun yigayen wa sikki, watte ga nta o ragana. Jiiburiminnen wa wattun janbana o yi. O na fon ya ro o noxonu, a ga nta o watindini. Jaarayen wa fo sirono, na watten kaane xata ya n fasu.

Safemoxo

Xaremoxo

/ faten wanqiye /	➔	[fatenŋanqiye]
/kan sellana/	➔	[kansellana/kancellana]
/.....sennun yigaye/	➔	[sennunŋigaye]
/yigayen wa sikki/	➔	[yigayenŋa sikki]

1/ Korosinden tirindindu

Man na birayen sironodini? O ma na mani ŋaana?
O yiraamun nan xawa ŋiini kan moxo?

2/ Faamiyen tirindindu

Man n sigi o gan xawa senono?
Sellanden nafan ni mani ?
Yigandu burun yigayen na mani ŋaana o yi ?

YONKISAHA

Xaayefoonu

1/ Diganta su tinmandi ti i xotte.

Laabayen - watte - wanqi - sennun - burun

- a) O na yiraamun rondi, i Ga ni o na o
- b) Faten.....koota su.....yigandu..... na o watindini ya.
- c) Sahan kitene tiya o na
- d) Kaane xata ti senoye.

2/ Diganta su safa ti i moxo

- a) Xa - dingiro - sanga - maxa - mexonto - n
- b) - ma - sellana - wa - kan - O
- c) siren - yigayen - yigandu.sennun ni.
- d) - faton - laabe - nan - su - koota. O
- e) Wanqini - Kaawu - nta - ga - wati - a

3/ Digantakuton jokki ti bunne, I ga me wuttu

a) An faten wanqi	yiraamun wanqi.
b) Jaaje	ma deema kaadungollu.
c) yaxaren da	baawo,a nta wanqini.
d) yinsentanden	sanga dingiro mexento.
e) Saada wati	ni laabayen ya.
f) Bintu da i	koota su.

YONKISAHA

Rentanmun do tunmunde (16) : Koronawiriisi (Covi-19)

Watte ya ni, a ga bange duna di. A da sere gabe kari ke dinma. O na koronawiriisi tuunu ti ku taagumansu ya, a ga na seren rage :

- an faten na tewo buru-; an nuxunnun na jin riti,; an xottinyaaxon nan kara. Kuudo seren nan tange watte ke, an nan xawa masken rondini nuxunne kanma. Soron na bera toxo me naxa, meetara do taxande haqe me. Kittikinnen xa kabe a waxati baawo, watte ya ni, a ga janbene. Watte ke kaane wa xatene ti booxonde.

Safemoxo

Xaremoxo

/seren raga/	➔ [serenlaga]
/jin riti/	➔ [jinliti]
/maseken rondini/	➔ [maskenlondini]
/an faten...../	➔ [an faten/ampaten]

1/ koroosinden tirindindu

Koronawirisin taagumansun ko.
Watte ke da mani ña? Soron kisi a yi mendu?

2/ Faamiyen tirindindu

Yaala koronawirisin demu xa ragana?
Watte ke jaarene kan moxo? Soron kisini a yi mendu?

YONKISAHA

Xaayefoonu

1/ Diganta su xottisiren sugandi

- a- Yaaxonun/ yaxarun ni yaaxon watten ya.
- b- Sere nda wati/ xati, a n daga jaare.
- c- Nuxudunwuren na seren / kiren leefene ya.
- d- Jaarandaanan na watten / waaten jaarana ya.
- e- O na wattun kaane / falle xata ti senoye.

2/ Digantakuton jakki me ti bunne, i ga me wuttu

sanba daga jaare	seren leefene ya
sirimen da xunba xiñi	O na du topite
Nuxudunwuren na	maña
jaarandaanan da	jaarekan ɗa
saado watten ga bangene	a da saamaamanxajen kita
jiimexenten minnen	xajinten jaara

3/ Sigirun jokki me, an na xotte kita

Wat	na	bu=	ja
Jaa	ru	sa=	ji
Fi	bu	kuu=	ru
Xuu	ɗe	ga=	xu
Dun	re	jaa=	ga
Si	gi	xa=	tu
Li	te	tu=	ru

YONKISAHA

Rentanmun do ñerunde (17) : Jaareka

Soxuban tuumawaxatin ga kiñe, xaranlenwatinton daga jaareka. Yugun sapan wa ti teye, yaxarun xallen wa ti nooge. Tangandan wa xajinton rondini baane baane, dokutoorun biro yugo nda ro, a ga na bogu, yaxare xa na ro. Ken na xajinte su faayi, na a sondonmen terinka. A nda a watten tu, a na jaareyittun safa kaayitinlenmen kanma. A na ti a kaman nan daga yittu ku xobo farmasi. Jaarandaanan kirana kundun ya, ma yanqawaxati. Jaaranden wa fo sirono, xa na watten kaane xatana ya siren ni.

Safemoxo

Xaremoxo

/yugun sapa/	➔	[yugunsapa/yuguncapa]
/Sapan wa/	➔	Sapanwa/ Sapanɗa]
/Xajinton rondini/	➔	[Xajintonlondini]
/Jaareyittun safa/	➔	Jaareyittunsaafa/ jaareyittuncafa]

1- Korosinden tirindindu.

- Xaranlenwatinton daga minna ? Koonu na no ?
- I ga mani ñaana² ? Jaarandaanan na mani ñaana ?

2- Faaamiyen tirindindu :

- Koonun telle jaareka? kuudo mani ?
- Xa demu telle jaareneka ? Man da?

YONKISAHA

Xaayefoonu

1- Diganta su taga ti i moxo :

- a) jaareka /Watinton / daga / jaare
- b) da / jaara /Jaarandaanan / watinten
- c) Watinton /taxandi /filli /sapo.
- d) kirana /jaarandini / ya /Jaarandaanan
- e) nan /debe / jaareken / ñi

2- Digantakuton jokki me ti binne, i ga me wutu :

a) Jaareka	xajinten ña
b) Wuyi sanken wure	gaja ti jaarande
c) O na wattun	yaxaren ya
d) O deben jaarandaanan	nan ñi debe
e) Jaarandan da yittun kini	Sirimen nta an xiñini
f) Xunba ni jaarandaana	Siren ni

3-Diganta su tinmandi ti i xotte :

Jaara - nooge - yittu - sirimen - finkun

- a) Yaaxonun wa..... saaraana.
- b) jaarandaanan da.....safa xajinten da.
- c) Saamamanxajen gilli.....ya.
- d) Watten da o raga, o na a
- e) Xajinton taxandi sapo filli, baane teye, baane.....

YONKISAHA

Rentanmun do segunde (18) : Booxonde

Booxonden xa kafini wattun kaanaxatanden ya. Saado booxonden ga riini, yonkigabe bono. Booxonden ma ri deenon baanenu da, soro xooron do yaxaru beenu ga ni serdunfillo, i ga ñañana telle Jaarekaanu, i wa i xa boono ; kuudo, i do tumujan su na kisi wattu. Ganni, booxonden ñi ñaana ti "pistole". I na yitte ke ro "pistole" ke noxo, na a taaxu kittinxuli, na a boto. Saasa, i wa a ñaana ti "pingu" xo "pistole" ke moxo. A wa ñaana ti tollinde ; ken dinma, yitte ke na butelinlenmen ya noxo, i na mondo katta deenandunben raqe.

Safemoxo

Xaremoxo

/serdun fillo/	➔	[serdunfillo /serdumpillo]
/tumujan su/	➔	[tumujansu/tumujancu]
/butelinlenmen ya/	➔	[butelinlenmenña]

1) Koroosinden tiridindu.

- Booxonden kafini mani ? saado a ga riini, mani n ña ?
- Booxonden ñaana ti mani ? yitte ke roono ti minna ?

2) Faamiyen tiridindu

- Koonun booxondini ? Man n sigi i ga booxondini ?
- I demu xa kittun booxono ba ?

YONKISAHA

Xaayefoonu

1) Diganta su tinmandi ti i xotte

“Pistole” kari – booxonde – kisini – tollinde.

- a- Booxonden wa deenandunben do lenjan.....wattu.
- b- Deenandunben booxonden ñaana ti.....ya.
- c- Siine 2019, koronawirisin da sere gabe.....duna di
- d- Wattun kaanatanden wa ñaana ti.....
- e- Ganni, booxonden ñi ñaana ti.....

2) Diganta su taga ti i moxo

- a- wattun - ti – kaane – O – na – xata – booxonde
- b- tollinde – Deenandunben- ñaana ti – booxonden
- c- dabarini na – ya booxonden – Jaarandaanan
- d- yittu- xajiten – safa – da – Jaarandaanan – da
- e- nan ñi – Jaareka noxo – debe

3) Diganta su xottisiren sugandi

- a- Xajinten daga jaare **saxa /jaareka**.
- b- I wa jaareyittun **gaagana /tagana** farmasi
- c- Bintu da i ma **deema/ kaara** golle.
- d- Watten da yugon **tampindi / deemandi**.
- e- Senoyon **siren / buren** ni saha.

SURUMAADU KURUNBO

Xaransuuge : Surumaadu kurunbo.

- ✦ - Jamanlagare ña mondabaane.
- ✦ - Tuwaaxun fuumu nan daga kaane.
- ✦ - An ga a mulla na xibaare tu.
- ✦ - Telefo ra wa ñaana an na a mugu.
- ✦ - Telewison xa na fo koyi an ña.
- ✦ - A ga gilli an da laatoyen ña.
- ✦ - Panosoleeri ña munnafefo ya.
- ✦ - A ga jin do yinben kinni surumaadu ya.
- ✦ - Haadama renmun ga i wutu.
- ✦ - Nan golliña ti i kittu.
- ✦ - I hajuunu ga sirono moxo be.
- ✦ - Tanpiye ga nta do a yi ti soobe.
- ✦ - Ganni golliñanmoxo tanpiye ke.
- ✦ - Dangi o moxo ke waxati ke.

Suraqe Usman JARA

SURUMAADU KURUNBO

Rentanmunden do kabunde (19) : TELEFO

Ganni, xibaarinden gabe kalle ga na ñi ñaana ti gango ma xa xitinde (i na sere setundi si) a na daga xibaaren kiña debe tana. Tuwaaxun jiidi lenki. Masinun wa a du, i ga xibaarindini jewoŋe maxa. A yogo kacen ya na dingiron naxa faaren ga dangini ti a yi, a na a ñi soron nta me walla. Saasa, a ntaxa da kunpa nan ti portabalin kiyen ya ni. A munnafan gaben ni. Tuwaaxun kille su wa kitene ti a yi, a fookoninten do a foosafante. Ken dangi falle, soro beenu ga sefene me da, i ra wa me walla.

Safemoxo

Xaremoxo

Safemoxo	➔	xaremoxo
/An faten moxo/	➔	[An faten moxo /Ampaten moxo ?]
/Kan falle/	➔	[Kanfalle /Kampalle]
/leminen faaba/	➔	[Leminenfaaba /Leminempaaba]

1) Koroosinden tirindindu

- Ganni, i ñi xibaarindini kan moxo ?
- Lenki xa xibaarindimoxo ?

2) Faamiyen tirindindu

- Saasa do ganni, kan xibaarindimoxon n jewonta ?
- Man da ken sigi ?
- Xa munnafene ti portaabali kan moxo ?

SURUMAADU KURUNBO

Xaayefoonu

1) Diganta su xottisiren sugandi.

- a- I da xibaaren kiña/xiñi soron ɗa.
- b- Sanba daga xitindi /minindi ti mexensi.
- c- Sin da leminen xenundi /minindi, kitten xose
- d- Gangon /mangon nda sigi deben soron ga kafi.
- e- Tanba ri ñimi /xiñi xirinde.

2) Sigirun jokki me, an na xotte kita

Ñi	- gu	si	ra
Kuu	- mi	xa	ru
Du	- ni	bo	fa
Xi	- xu	sa	tu
Sa	- ru	xaa	gi
Mi	-ri	ka	gu

3) Diganta su taga ti i moxo

- a- xiri- Tanba – Haaruna – daga
- b- bante – telle – Jaaje – ɗa –xaranran
- c- kini – Rajon – xibaare – da – ke
- d- su – Deben – gango – ñimi- ke – ya
- e- wa – Portabalin siri – xibaarindini
- f- O – da – tuyindi – o – xaranmoxen.
- g- kinni – xa- xibaarun- Telen – wa

SURUMAADU KURUNBO

Rentanpillande (20) : ORDINATEERI

Surumaadikurunba ya ni, a ga bange ku siino. A wa xibaarun kinni. Tuwaaxu gabe wa kitene a noxo. Seren ra wa safandini a noxo. A safandun na dalla sawini a noxo. Ordinateeri na xo sere. An nda safandi moxobure, a wa tini kundun fe, kundu ya ni. An ga safandu beenu roono a noxo, a ra wa i kiñandini noqu tana. A boyeetinman ya ni. A wuñini ya, a texene ya ; ti “butonun” ya tiiginde. A gollini ti kuuran” ya, xo haadamarenmen ga i biraadon wuttu moxo be.

Safemoxo

Xaremoxo

/yugon haaju/□	➔	[yugonhaaju/yugompaaju]
/Kan sella/□	➔	[Kan sella/kancelli]
/N aaxi/ □	➔	[nñaaxi]
/N hooraaxu/□	➔	[nhooraaxu/mpooraaxu]

1) Koroosinden tirindindu

- Ordinateerin bange kan dinma ? A golle ?
- A ra wa mani koono i kaman da ? A na mendu ?

2) Faamiyen tirindindu

- xa na ordinateerin do mani xawarannaaxunu ?
- xa demu gollina ti ordinateeri ?
- (fo ga xaranmoxen maxa, a na koyi leminu)

SURUMAADU KURUNBO

Xaayefoonu

1) Digantakuton jokki me ti bunne, i ga me wuttu.

a- Tanba ga dulu,	a na kumi
b- Kuuran ga ñeme,	a na an jaabi
c- Ordinateerin tirindi,	sugunlenmun bogu
d- Sugon da gallen booxo,	masin sigi .
e- Ordinateerin buton“tiigi”	leminen xenu
f- Faren ga piite,	a daga yige

2) Diganta su tinmandi ti i xotte

Doronmun- buruxene - ”buton“ sawunu - sefene

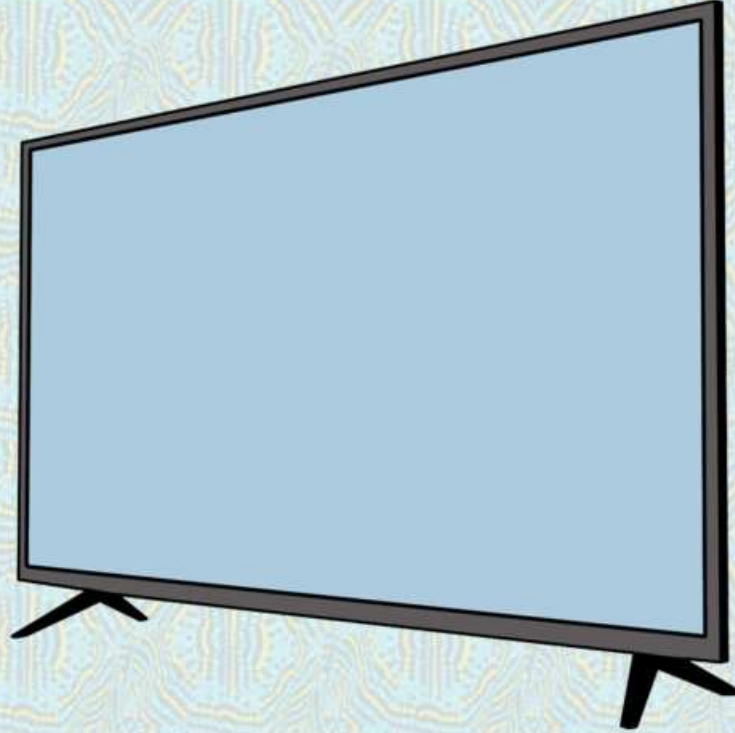
- a- Ordinateerin na xo sere, a ra wa -----.
- b- Ordinateerin safandun nta-----ti buruxaade.
- c- An nda ñi safandini ordinateeri, an na-----ya ñaana, an na a -----tiigi, a na safandi
- d- “Ordinateerin ” ni masi ya, a ga gundon -----

3) Sigirun jokki me, an na xotte kita

Tuwaa	ne	kisi	ye
Safan	te	faa	ne
Jaa	xu	kaa	do
Kitaa	xe	xoxo	we
Xaran	de	baa	be
Saa	be	yaaxi	me

SURUMAADU KURUNBO

Rentanpillen do baane (21) : Telewiso

Telen xa kafini surumaadu kurubon ya saasa. Telen wa xibaarindini. Soro ya ni, i na i foto, o yaaxen ga i ya, i ga sefene. O do i ra nta sefene me da ma i ga na kameran jokki, o do i naxa. Xibaarikinnaana ke ñiini xube ya noxo, i na kamera ke taaxu a yi, a sirawun na bange walaha (ekran, a ga digaamunu).

Telen kaanu ku wa sirawu gabu bagandi : sangu, ganbaru, filminu, tiyaataranu, xaran-suugu. Birenu, i wa xaranlenmon bagandini, i ga xaranja.

Safemoxo

Xaremoxo

/yitten xenu/	➔	[yittenqenu]
/An xanne/	➔	[Anqanne]
/Koyen aljuma/	➔	[Koyenjaljuma]
/An aaxi/	➔	[Anjaaxi]

1) Koorosinde tirindindu

Telen na mani kinni ? Telen nda kumi, xa na mani tana walla ?
Xa do soro ra wa sefene me da ba ? ?

2) Faamiyen tirindindu

Kuudo telen nan kumi, i na ji ma gasuwaalin ya roono a noxo? I na gasuwaalin roono mani, a ga gollinaana? Xa wa telen faayini bire su ba ?
Ken di xa na mani walla ?

SURUMAADU KURUNBO

Xaayefoonu

1) Diganta su tinmandi ti i xotte

Sirawun – kinini – Ekran – filminun – xube

- I wabagandini telen noxo.
- Xibaarun wa Telen ka.
- Xibaarisaŋaanan ñiiniya noxo, a ga xibaarindini, o na a..... ya walla.
- A sirawun bangene..... ya, a ga sefene

2) Sigirun jokki me, an na xotte kita

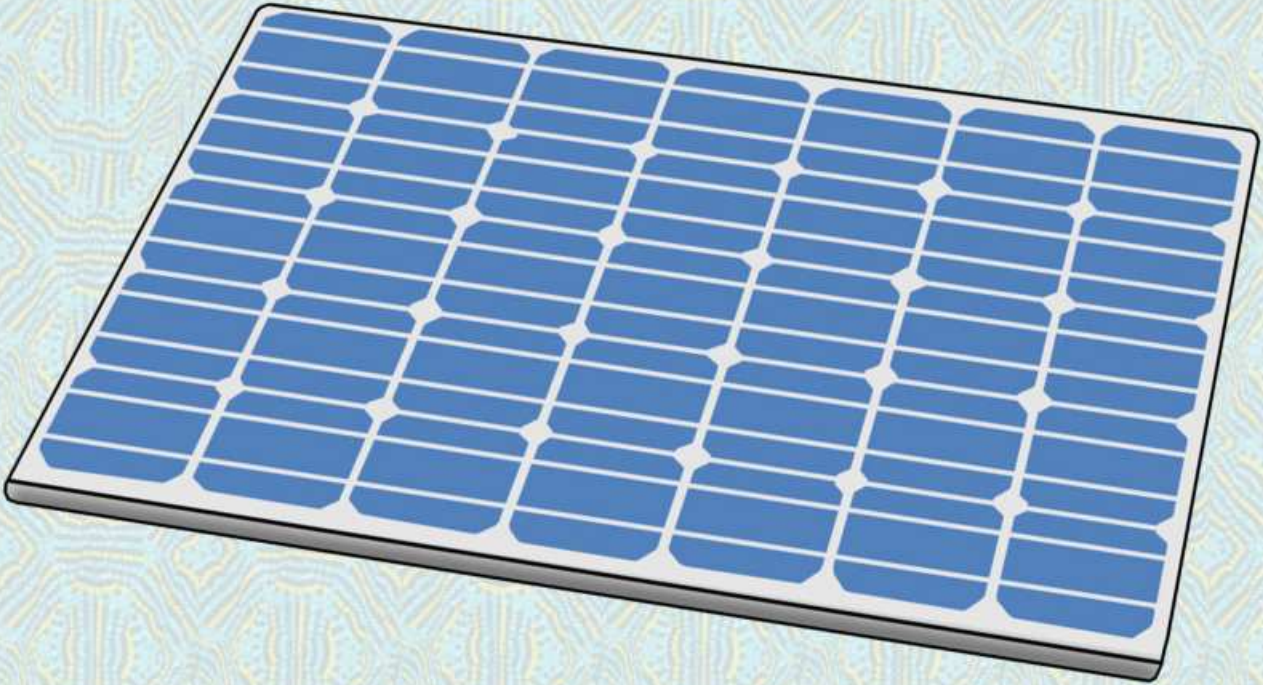
Fil	nke	Ñe	gu
Koo	ne	ka	mu
Kaana	de	tun	bu
gi	lande	se	ru
taxan	nde	baa	ne
naaxa	ne	tanjik	ke

3) Diganta su xottisiren sugandi

- Leminun da gaton **mini/kanbu** ti i kanbo.
- I na **gasuwaalin / kuuran** ya roono tele, a na kumi.
- Sugun daga **xara / woore** gunne.
- O wa **telen / rajon** seren walla, a ga sefene.
- Telen sefaanan sirawun bangene **baafen / ekran** ya.

SURUMAADU KURUNBO

Rentanpillen do fillande (22) : Panosoleeri (kiyensenben walaha)

Munnafeyokke, a xa kafini Jamanlagare jokku kurunbo ku ya. Walaha ya ni, i ga a koyini kiyen ŋa, a na kiyinyaaxon toni, i na ña kuura. Kuura ke, senben wa a yi, a ga lanpanu kunmu do na jin fuutu, a ga bakka ti robinenu. A gabe, ku walaho ñiini debinlenmu ku beenu kuura ga nta i ya, i ga lanpanun kunmu wuro. I na jiisenne xa kita ti a yi. Nafa tana wa a yi, ken ga ni na telefo portaabalin ku kuura, xa ga na ñi xirindini (telefondini).

Safemoxo

Xaremoxo

/kiyin yaaxe/	➔	[kiyinñaaxe]
/Kan renme /	➔	[kanlemme]
/Leminen wu/	➔	[leminenŋu]
/ Deben almaami	➔	[Debenŋalmaami]

1) Koroosinden tirindindu

- Walaha ke na senben kitta minna ? Ko na a kinni a yi ?
- Senbe ke ñaana mani ? ke kuura na mani nafana ?

2) Faamiyen tirindindu

- Panosoleerin nafanun ni ? koonun n munnafe ti a yi ?
- A nda a ñi panosoleerinun ga xa debe, i na deben danja minna ?

SURUMAADU KURUNBO

Xaayefoonu

1) Xaremoxo

[leminenñige]

[yaxarenñati]

[wuronlo]

[nñaaxi]

[yaxarenconbi]

[Ampitayi]

Safemoxo

/-----/

/-----/

/-----/

/-----/

/-----/

/-----/

2) Yirigandirenmun toxonun harfinsafa :

8 10 6 1 3 4 5

9-----,12-----30-----20-----,-----50

3) Digantan xotten muuru, an na a safa

- a- Siixu ni leminun -----ya-----.
- b- Siixu faaba ni leminun-----ya-----.
- c- Takko ma ni leminun-----ya-----.
- d- Kiyen nda xenu kinxennan ni -----ya-----.
- e- Sibitin nda dangi-----ya na a batta.
- f- Sellan fallakoyinten ni -----ya-----.
- g- Wureedan fallakoyinten ni-----ya-----.
- h- Koye, xaranlenmon tuumana bito-----ya.
- i- Yiri siine, o na, o siina -----ya.
- j- O safandini o kayenun noxo ti-----ya.

GOLLU

Xaransuuge : Golle

- ✦ Haadama biraye ra nta sirono,
- ✦ A ga ma giri do golle do i tono.
- ✦ Nan gollina seren da, a tugaadon roxe.
- ✦ Gollina du da, an na sigi an xare.
- ✦ Sere yinme gollen ga ma a nafa
- ✦ A na du tirindi kan nafaxa
- ✦ Golle su ga ña ti soobe
- ✦ A feti fo be ga kabe
- ✦ Fantankalle ma ri golle da
- ✦ Nafa ga riini nan ti a da
- ✦ An nta in kitta, an ga ma jabari
- ✦ An ga moxo be, an do kori
- ✦ Golle foobure nta a du
- ✦ Sere lanpuntaaxu ya ni kundu
- ✦ Giri, an na seraaxu
- ✦ Ken na an bogu fuqaaraaxu

Suraqe Usman JARA

GOLLU

Rentanpillen do Sikkande (23) : Julaaxu

lisa Silla ya ni o deben julaxoore. A nda i butiki ke wuñi, a fakka seren ya, an ga fo wo fo su muurunu, a wa no. Bagi ke xabiilan su wa loggene gelli wureedu ma kanmu. Dooke banje, kontuwaara ke wure, a fakkan ni tepun ya. Ke kaara, xatinpotinu, suk-karanpakketinu, neskafen potinu do lanpanun wa me kanma. Kiteeren kaara, maaron do sapinbootonu, ten do lanpanjin barigonu, kun xa wa loggene do tagaye. Bajjonun wa sapinbootonun kanma.

Jaba/jaaba/janba ; kine/kiine /kinne

Butu/buutu/bunlu ; soxo/sooxo/sonqo

1) Koroosinden tirindindu

- Ko ni butikigume ? Baginu ku na minna butiki ke noxo ?
- Man na kontuwaara ke wure ? mani n loggene do tagaye ?

2) Faamiyen tirindindu

- Man n sigi butiki ke ga fakka sere ?
- Lanpanu wa xa kaanu, i ga jin roono i ya ?
- Xa da Julan do xobaanan naxan digaamun seera.

GOLLU

Xaayefoonu

1) Sigirun jokki me, an na xotte kita

Bo	me	te	ku
Buu	jo	maa	gi
Ren	to	ba	ge
Sok	tu	lan	pa
San	ke	log	pu
Baj	ga	caa	ro

2) Diganta su tinmandi ti i xotte

Sukkara- maaron –te- bagi – gaage

- a- Muusa da -----xobo a ga a ñaana doroke.
- b- Lenki, Takko da-----do ñexen soro yiraxate.
- c- Attaayen nta liyono -----ga nta a yi.
- d- Julan-----xobaanan ña.
- e- Yaxaren da ñexen ñaana ti -----

3) Diganta su taga ti i moxo

- a- xoton - gaageyokku - Ku - jonkonun - ni
- b- ga - solini - buteli - joxi - a - ten - Julan
- c- wa - lisa Silla - saabunen - gaagana.
- d- buuru - Asa - xobo - da - butiki
- e- Tepunun - lisa Silla - butiki - gaagene - wa

GOLLU

Rentanpillen do naxatande (24) : Xaranmoxe

Fanta Foofana ya ni deben leminun xaranmoxe. A bantayen nta gaba, koota wo koota su, a riini waxatin ya xaranraxe. A xaranɗunden wa genme xaranlenmo. I ti a toɗond-un liɗun ni. A n gaba tini : « xa ri xara ya. Xa na xa haqilun toxo ku digaamu : « xa ga na sere wari toorene, xa na a deema. Xa ga fo tu, xa maarenmen ga nta a tu, xa na a, xaranɗundi. Munnafan na meedeemanden ya ». Wuro saado xa billa xenqe, xa na saage do xa renmu beenu ga xare kiyen dinma.

safemoxo

xaremoxo

/An haqile/	➔	[An haqile/ ampile]
/An haaju/	➔	[An haaju/ ampaaju]
/Yugon sefe/	➔	[yugonsefe/yugoncefe]

1) Koroosinden tirindindu :

- Ko ni Fanta Foofana ? A gollen ni mani ?
- A bantayen nan gaba ? A wa leelene xa ?

2) Faamiyen tirindindu

- Xaranlemon wa i xaranmoxe ke munda ?
- A toɗondun na xaranlenmon maxa mendu ?
- Ko na a mulla, nan ña xo Fanta Foofana ?

GOLLU

Xaayefoonu

1) Diganta su xottisiren sugandi

- a- Aali leele /jewo riini xara waxatin dangi.
- b- Baaba da biskiti /bikki xobo, a ga safanidini
- c- Muusa da walahan gara /kara ti pentiiri.
- d- Aali bante /kanbe xaranraxe lenki
- e- Xaranmoxen safandi ti kora/toxa walahan ɗa

2) Sigirun jokki me, an na xotte kita

To	fa	tuu	ga
Noo	xa	bo	ti
Ka	ki	sii	ma
Sa	ni	da	gu
Taa	xu	te	ra
xa	ye	xa	xe

3) Digantakuton jokki me ti bunne, i ga me wuttu.

a- Leminen wu,	a ñi wurunu ya.
b- Sukkaran saayi,	xobo i renman da.
c- Muusa da kitaabe	i da a katu ya.
d- Xaranmoxen bante,	ti i moxo
e- Digantan safa	a ma saha ya
f- Siidi xenu,	i da a ro jin ya

GOLLU

Rentanpillen do karagande (25) : Masilifinda

Mahanmdu saalif ga ni lifinda be, a ra wa i gollen da. A wa doroko, pantalonu do yax-arun yiraamun lipi. Sallen ga tejana, soron su wuru katta a yi. A lifindikitten siren ni, a faranfaren ni. A nda taaxu masi ke gelli soxuba ma nelle, a yinme ke faayi jinmi ya « kiti kiti ! ». A nda ti, an nan ri an yiraamun wutu xunbane, maxa ri ken koota. A nda xemecu ke ña, a na bagi kuttu moxon ña, an tini, a faayi a bonondini ya, xa a nda duguta a lifinde, an sewono ya.

safemoxo

xaremoxo

/soron su/ → [soronsu]soroncu]
/faranfare/ → [faranfare/ farampare]

1/ koroosinden tirindindu

Lifindan ra wa i gollen da ba? a toxo?
A na kan yiranxabiilanu lipi?

2/ Faamiyen tirindindu

Manne n sigi soro ga tejene a yi?
Tiki ! tiki ! xa ni mani xanne ?
Ko n demu telle lifinda ba ?

GOLLU

Xaayefoonu

1/ Digantakuton jakki me ti bunne, i ga me wuttu

- a - lifindan wa munnafe
- b - A gabe, a gollini
- c - Ku beenu jeyun ga ni
- d - A wa masin xaayana
- e - Lifindaanon yogonu ni
- F - Leelanto ku tini

ti te
Nanbaranton ya
i wa doroko 3 lipi kiye
kiye ke ya jeyen ni
saxan ya.
ti gaare

2/ Diganta su taga ti i moxo:

- a - boxo - ti - Lifindan - da - xemecu - bagin
- b - soni - miselle - A - gaaren - da
- c - Xunba - lifindan - banje - daga
- d - xose - misellen - Masin
- a - A - xaaya - masin - da - ti - i - te

3/ Sigirun jokki, me an na xotte kita :

Li	ni
Gaa	to
Ma	fi
Boo	si
Ku	re
So	tu

saa	fa
bo	si
ki	ga
ma	to
tu	ge
su	ra

GOLLU

Rentanpillen do tunmunde (26) : Buurukataana

Buurun xa kafini o biraadonun yogonu ya. Saajo ya ni , o deben buurukataana, Gelli wuron ya ni, a na farin ro xollaxoore , na jin do sapen ñaxati a yi. A na a manaxa xo fondojuura, ken falle, a na mondon dabari. Monda su genme buuruyinme ya. A na a taga buuruyinmen moxo, a na lansetin ña, na buuruyinme ke booxo booxo mangen yogo kanma. Ken ga xo peelu. Fuuru ke nda tewo, a na i rondi fuurun noxo. A na a fonraqen texe. Wuce nda dangi , i ga na moyi, a na i bagandi. Ken falle ya ni , xobaanon na ri i xobo.

safemoxo

xaremoxo

/farin ro /	➔	[farinlo]
/ken falle/	➔	[ken falle (kempalle)]
/fonraqe/	➔	[fonlaqe]
/Wuron ya ni/	➔	[Wuroñaani]

1) Koroosinden tirindindu

- ko ni deben buurukataana, ?
- A na buuru ke sorono minna ?
- A na fari ke xootini minna ?

2) Faamiyen tirindindu

- Xa na buurun do mani yigana ?
- Man n sigi, i ga nta buurun sorono baramon noxo ?
- Buuru sorefoonu ku su ni baane ya ba ?

GOLLU

Xaayefoonu

1) Digantakuton jokki me ti bunne, i ga me wuttu

- a- Saajo ra wa
- b- I na buurun dabari
- c- Monda su genme
- d- I wa sapen kapa
- e- Fuurun nda tewo,
- f- Buurun nda moyi,

buuruyinme ya
i na buuruxayen rondi
xobaanon na ri xobe
buurukatini
ti farin ya
farixootinte ke.

2) Diganta su taga ti i moxo :

- a- Aali - xobo - fuuru - daga - buuru.
- b- tewo - Fuurun - nda - buuruxayen - i - rondi - na.
- c. Kapa- I - sapen - fari - ke - wa.
- d. Kini - leminu - Saajo - da - buurun.

3) Diganta su xottisiren sugandi :

- a- Saajo da **farin /dooren** xooti, a ga a ñaana buuru.
- b- Leminen da i **soora / doora** xara i xaranmoxen da.
- c- Kiye su Jaaje wa **buuruyinme / jiibure** kanbunu.
- d- Tanba **kaawu/baayi** ni a ma gidanyugo.
- e- Maama da Takko deema juran **korini/xootini** ti tame.

ÑAXANU

Xaransuuge : Ñaxanu

- ✦ Ñaxagabe wa dabarini
- ✦ Duukitayen koota ga ni
- ✦ Ma xa saarekoota manqanqe
- ✦ Katta sallu do i meenu ñanqe
- ✦ Sewoye fooxoore ga koyini,
- ✦ Ti kun manaxayu ga na ñi riini
- ✦ Ñaxanu yogonu ni naamun ya
- ✦ Ku beenu ga xo sallindun ya
- ✦ Ma xa yaxarinwute do i meenu
- ✦ Sunxason do baanan sallun beenu
- ✦ Ga ñaxene sunxason dangi falle
- ✦ Baana salle, saado a xason kalle
- ✦ Ganni, soxofon sanjaanen fatande
- ✦ Dinmun do regon xa ni sewoyen bangande
- ✦ Maxanbannu do yaxannun na me ñi
- ✦ Deben sangabera na me kuuñi

Suraqe Usman JARA

ÑAXANU

Rentanpillen do ñerunde (27) : Jamaamen duukitayen ñaxa

Siine su, noowanburu 28 koota, moritani jamaanen wa a ñaxana. Saado yillen ga karene, kuranlenmon wa jamaflanbon dabarini deben killun di. Yillen nda kare, maran ma kutan yinmanken do deben soro do kuranlenmon na me ñi beraxoore. Kuranlenmon na araaraayen segendi, i ga jamaanen suugujanmun suugunu. Ken nda dangi, sangun na dabari. Leminun na meefininden ña. Nelle, siinu ñogomon xa na me firi. Debu beenu ga fannjen raqe, kun xa na ñaxanu dabari xo : fuurun na me firi do dinmu, rego do xoodakatte.

safemoxo

xaremoxo

/an haaju/ → [an haaju/ampaaju]
/yugon hanmi/ → [yugonhanmi/yugompanmi]
/an si/ → [an si/anci]

1/ koroosinden tirindindu

Jamaanen duukitayen ni kan koota ?
Koota ke ñaxan japene kan dinma?
I na mani ñaana?

2/ faamiyen tirindindu:

Koonu na koota ke ñaxana?
Xa da sangun ko, i ga i dabarini.

ÑAXANU

Xaayefoonu

1/ Diganta su safemoxon kini

Xaremoxo

- (leminenli)
- (yaxarencore)
- (wullenjuru)
- (ampitayi)
- (ampijunlage)
- (kiyencege)
- (yugonɗati)
- (anñimmenci)

safemoxo

- /-----/
- /-----/
- /-----/
- /-----/
- /-----/
- /-----/
- /-----/
- /-----/

2/ Diganta su tinmandi t i i xotte :

Ñaxan - lifi - timi - suugu - sooxo.

- a) I da dannen-----, regaanen rege.
- b) Masilifindan da doroken-----.
- c) Noowanburu 28 ni jamaanen duukiyen----- koota.
- d) Yaxannun-----reganjaalan ɗa.
- e) Tumaani jallo ----- dimun ɗa.

3/ Diganta su xottisiren sugandi :

- a) Sugon da yillen **mini/ kanbu**.
- b) I da finkinten **geesu/ gusu** katta debe.
- c) Xunba da yiraamen **lifi/ siiti** i xoodo.
- d) Xaranmoxen **tagandi/ safandi** kayen noxo.
- e) leminun **wuru/ kuuru** do wulle.

ÑAXANU

Rentanpillen do segunde (28) : Sunxason salle

Sooninkara ,o na sallu xooro filli ya ñaxana.Sallifana ke wa genme minaxason baane. Saado ken koota, a na a ñi soron ga da tanjikke bito suumu. Fillande ke wa genme baanan tanmu.

-« Buubu yerun sallen da an ñi xa kaara.A ko xa ga da a ñaxa moxo be. »

-« Soxubafana,si ga sere su maxa, a do a yanqa, na a wanqi fanqe, ma ga faranfaronno .Sallixeron dangi falle, siinun da me firi.N faaba siixulle ke ya n firindi.Ken falle, o daga keebirewaagandi.N do fedde ke su yige doome. Nelle, o daga dinmun faayi deben falle.Deben yaxannun su tuli, i maxanyeti nan faranfaro.sallen koota yaxaren su faranfaren ni.Maxanbaanu ku xa ni ken moxo baane ya.

safemoxo

xaremoxo

/Faranfaronno/ → [faranfaronno/faramparono]
/N firindini / → [n firindini/ mpirindini]
/Ken falle / → [kenfalle/Kempalle]

1-Korosinden tirindindu :

Sallu manime sooninkon ga i ñaxana ? kannu ?

Siinun da mani ña ? Ko sin n firindi ?

I telle siinun wanqi ninna ?

2-Faamiyen tirindindu :

Ku sallu filli kan na i funen batta ?

Xa da ko ? xa xa ga demu sallen ñaxana moxo be ?

Nelle leminun daga ninna ?

ÑAXANU

Xaayefoonu

1) Sigirun jokki me, an na xotte kita :

Sal	me	tan	be
Ña	mu	wan	me
Suu	ne	de	le
Fan	le	fal	pi
Din	xa	gen	qi
Yan	qa	faa	yi

2) Diganta su tinmandi ti i xotte :

sapo- suuren -firi- doome- dinmun :

- a- Sallen koota, Buubu do i fedde yige.....
- b- Sallen koota siinun da me
- c- Bintu damanaxa ti giribe.
- d- Sallaanon ga sallini, i da.....dabari.
- e- Nelle, leminun daga..... faayi deben falle.

3) Diganta su safemoxon kini :

Xaremoxo

[Yaxannunñige]
[Wuronlo]
[Noxompogu]
[Leminennu]
[Wullencaxu]

Safemoxo

//
//
//
//
//

ÑAXANU

Rentanpillen do kabunde (29) Baanan salle

Baanan sallen genme baanan xaso bitatanmunde. Salle ya ni, a wajabi, fo ga i be su maxa, a na jaxe xursi, na fo yiga bakka a yi, na fo sadaaxi. A koota, soron do i jaxon daga fanɗe, na i wanqi ma i ga xurana. Ken dinma, yaxarinxason da sallixero ke sella ma a ga xurana. Waxatikabunden do taxanden da a бага.

Deben almaamin taalibon wa beyitandini do a batte. A ga joofe, soron su giri, i sigi na sapon dabari. I da sikku filli salli. Almaamin da i jaxen xursi soron yaaxo. Kuttun ga saage kaanu, i da i jaxon xursi, kootaliɗe faayi. Tiyibuyinte, a gabe.

safemoxo

xaremoxo

/Deben almaami/	→	[debenɗalmaami]
/Leminen aaxi /	→	[leminenɗaaxi]
/Yaxaren almeti /	→	[yaxarenɗalmeti]

1) Koroosinden tirindindu

- Baanan sallen genme baanan kan koota ?
- I telle Jaxon wanqi minna ? i na sikku mani me sallini, baanan salle ?

2) Faamiyen tirindindu

- Man n sigi, i ga Jaxon xurusini baanan salle ?
- Man n sigi almaamin fana ga i Jaxen xursi ?
- I na tiye ke ñaana kan moxo ?

ÑAXANU

Xaayefoonu

1) Diganta su xottisiren sugandi :

- a- Dinma su, o na **yiransennun / mexenton** rondi.
- b- Sallen nan ña **sangaberan / missiiden** ya noxo.
- c- O n daga sanga **xarankonpen / sangaberan** ya noxo.
- d- Seren nan yige ti i **kittinoogen / Kittiyen** ya siren ni.
- e- Leminen nan ñi **maranbalin / maranten** ya

2) Diganta su taga ti i moxo

- a- Haaruna - daga - noxo - misiiden - salli.
- b- bogu- xaranlenmon - xarankonpe.
- c- bito - koye karagi su - xaranja - ya - O .
- d- ñaage - Leminun - sallen - koota - xaalisi - daga .
- e- baanan sallen, - kari - lahiya - Baaba - da - koota .

3) Diganta su tinmandi ti i xotte.

Maxanyeti - faranfaren - sallixero - xoodan - attayen

- a- Leminun ga yige, i damini.
- b- Leminu ku dagakatu deben falle.
- c- Sallaanon ga giri,,i da i jaxon xurusi.
- d- Sallen koota, yaxaren su.....ni.
- e- Sallen koota, soron su.....

ÑAXANU

Rentanjikke (30) : Mawlud salle

Mawlud Salle

Mawlud sallen ni Faare Mahanmadu bange koota ñaxan ya. Dingiron ga nta baana, dingira su na koota ke ñaxana i moxon ya. Yogonu na a ñaxana wuron ya. Wuron muuma i ga Faare siiran koono, i ga xuraana xarana. Noqunu yogonu xa wa zikrin do xasiidanun suugunu. Gelli futuron ma wuron gan jengi. Yogonu xa, yillen nda kare ya ni, i na yigandu liñu soro, na i yiga ; i leminun na ro do kaanu, i ga dewneli ñaagene.

safemoxo

xaremoxo

/Sinsinne/	→	[Sinsinne/Sinsincinne]
/Kinsiga/	→	[Kinsiga/Kinciga]
/Dansolle /	→	[dansolle/Dancolle]

1-Korosinden tirindindu :

Mawlud ni ko ñaxan koota ? Dingiron su na a ñaxana moxo baane ya?
A kiyen do a wuro, mani n ñaana ?

2-Faamiyen tirindinde :

Duna su wa koota ke ñaxana moxo baane ?
Yaalahunma, xa demu koota ke ñaxana ?

ÑAXANU

Xaayefoonu

1) Diganta su xottisiren sugandi :

- a- Sanba setu i **fare/faare** katta gunne.
- b- Leminun xenu kunmen noxo, i da a **jaba/ Jaaba**
- c- Soxaanan da maaron **sooxo/soxo** i te.
- d- I da leminen katu, a **buutu/ butu**.
- e- Siixu do i **kooren/koren** faayi yigene.
- f- Toxan **kare/kaare** leminen kitten di.

2) Diganta su tinmandi ti i xotten :

Wuron - kinsiga - nelle - bante - kayen

- a- Asa ma saha,a..... telle xara.
- b- A gida Aali safandi a da.....noxo.
- c- ya ni ,i ga saxufon sallini.
- d-ya ni,i ga sallifanan sallini.
- e- laxasaran sallen ñaana.....ya.

3) Diganta su taga ti i moxo :

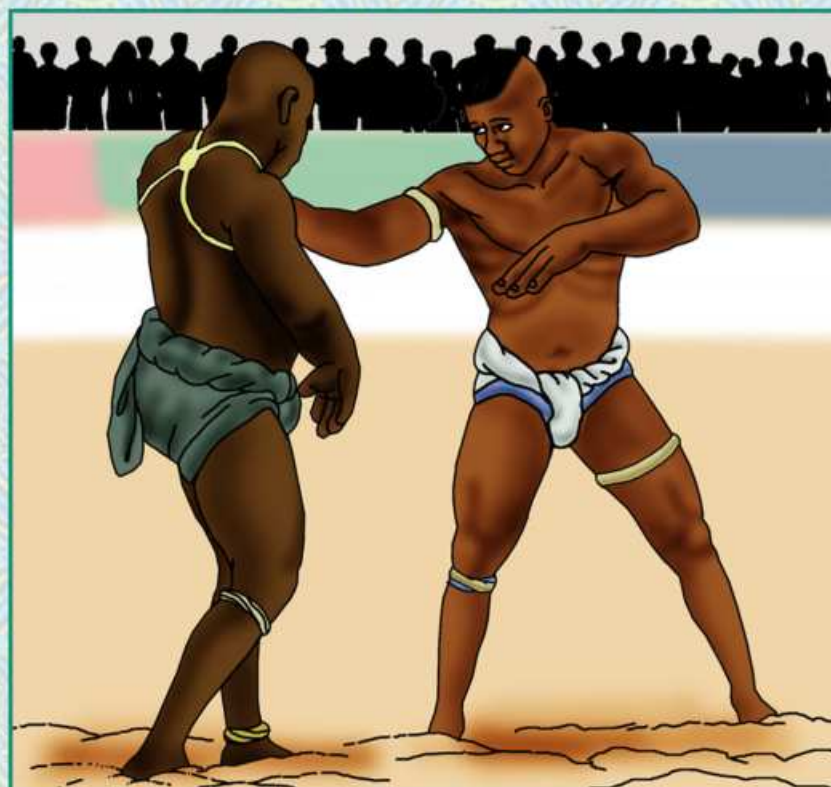
- a-Xaranlenmon - noxo - i - safandi - kayenun.
- b-wuro -,telle - nta - lokkoli - xara - xaranlenmon.
- c-ya - leminun - Waali - ni - kisima.
- d-do - Bintu - Aali - Saaxe - wa - faabe.
- e-Jaaje - maama - kori - da - juran - Faatumata

Xaransuuge : Fatanbakke

- ✦ -Fatanbakken ma ña ti sange baane
- ✦ -A wa fo sirono suufu katta kaane
- ✦ -A gabe leminaaxun ya n gilli
- ✦ -Nan kiñe sangabero, i ga me xilli
- ✦ -Ti duumanaxaye do fuufaye da
- ✦ -Nan jabari senbe kitaye da
- ✦ -Lenki xoodakatten wa nafandini
- ✦ -I be ga na ña, a ga du xurandini
- ✦ -Birinfañen da senben ya tirindi
- ✦ -Fanqaanan ga ma du xotondi
- ✦ -I na a lipa, faten na xuuru
- ✦ -Seyinxulle na i batte saxu
- ✦ - A Faten da noqu ga warini
- ✦ -I da a kanman fanqa, a ra nta tini
- ✦ -A ma laabe, i nan yille do a yi
- ✦ -Soron na waase xaarunu a yi.

Suraqe Usman JARA

Rentanjikken do baane (31) : Fanqe

Wuron ro. Danjun faayi timini deben sangaberan noxo. Deben leminun do dagananriyen wa me.

- Baaba, o ku kame gode, o ga telle lanba
- Keti mukkunun ya n ri?
- Yo! Wonpunkon ri wuri!-
- Xa da in dugu, nke yinme wa telle

Baaba da kan leminun rondi lanba. I ga ro, i da a ñi lanba ke fogu soro. Leminu ku ya n joŋa fanqene. Ken falle, fanqanaxooron ro.

Danju ku liŋo. Jaaje daga taaxu kaane, dankataanon kaara.

safemoxo

xaremoxo

/wuron ro/	➔	[wuronlo]
/wonpunkon ya/	➔	[wonpunkonña]
Leminun rondi/	➔	[leminunlondi]
/Ken falle/	➔	[kenfalle/kempalle]

1/ koroosinden tirindindu

Man n timini deben noxo. Deben leminun na mani ñaana?
I ti i baaba da mani? Baaba ti mani?
Jaaje taaxu minna ?

2/ faamiyen tirindindu

Ke sange toxo ? koonu fananun n joŋana fanqene ?
Ke sange na mani xaranjundini xa yi ?

Xaayefoonu

1/ Diganta su safa ti i moxo

Xaremoxo

- a-[leminunlo] →
- b-[wonpunkonli] →
- c-[kampalle] →
- d-[kitaabenña] →
- e-[yinmenci] →

safemoxo

- /-----/
- /-----/
- /-----/
- /-----/
- /-----/

2/ Sigigrun jakkime, an na xotte kita

Dan	-ge	fan	-do
San	-ba	sii	-xo
Wu	-xu	kun	-da
Lan	- ne	fal	-qe
Kaa	-ŋe	no	-le
Taa	- ri	xoo	-di

3/ Diganta su taga ti i moxo

- a-fananun-fanqene –ya- Leminun -n
- b-taaxu-Jaaje-kaane-daga
- c-rondi-lanba-da-leminun-Baaba
- d-xoodakatten –ña- da- sangabera- Leminun
- e-gabun ñi- sangabera Leminun

SANGUN DO FATANBAKKE

Rentanjikken do Fillande (32) : Doorinsange

Sange ya ni, leminun ga a dabarini. I na dooren ya wuttu, i na a xooti. I nda lafi xube tagana, i na doorixootinte ke jurumu noqu ya, i na i tan ro a noxo; ken na fonlaqen bagandi. Ken falle, i na boto ro kaaro ku, ti i kittun doronmu; kun ni palanteerinu. I ga a mulla na gundufu ya dabari, i na a suufun xawaran taga ti doore ke : toru, kanpo, taanu, bennu k. d. m. I ra wa yillinfunsu ma kocinlenmu wutu na i ña yaaxo, na i tonto i noqunun ña

safemoxo

xaremoxo

/An haqilen taaxu / → [Anhaqilentaaxu/ampaqilentaaxu]

/An haajun tu/ → [Anhaajuntu/ampaajun tu]

/An sin siiti/ → [An sin siiti/ancinciiti]

/An futi / → [Anfuti / /amputi]

1- Korosinde tirindindu :

Doorinsangen ñaxa ti mani ? Koonu na ken sange dabarini ?
Kittindoronmu ku na mani koyini ? Ta ke batten ni mani ?

3-Faamiyen tirindinde :

I ra wa wuyini xube be, i ga da a taga ti doore ?
Yaaxo ku wa warini ba ?
Doorinbennun ra wa takkindini ba ?
Xa demu doorinsange dabarini ba ?

SANGUN DO FATANBAKKE

Xaayefoonu

1- Diganta su taga ti i moxo :

a-doorinsangen - da - Leminun - dabari.

b-sangu - Leminun - wa - dabarɓi - gabu

c-xooti - ti - l - dooren - da - ji

d- O - sooben - fata - na - sangen - me - do

e- sangabera - faayi - Yaxannun - sangana

2- Diganta su tinmandi ti i xotte :

Xooda - kacen - kocun - dooren - kunlenmun

a-leminun ga doorinsanen dabarini, i da.....xooti

b-Leminun dabanba, i ga bontayen sangen ñaana

d-Leminun dajaaba, wuruwuraanen sangen da

e-Sorbo filli ya na Katten dabarini.

a-Wollin sangen dabarini tiya

3 - Diganta su xottisiren sugandi :

a- Leminun da **me kuuñi/ me firi** wuruye..

b-Kittinxooda, i na xoodan roono **booto/jalankande**

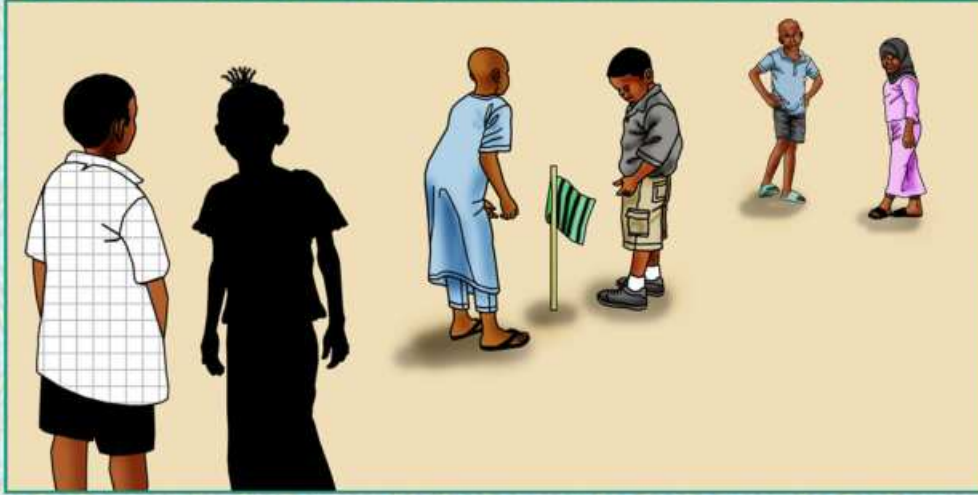
c-Tanxoodan sorba su , soron ni **11/25**

d- Kittinxoodan sorba su soron ni **5/8**

e- Pedin sangen ñaana ti/ **xooda /Kocu /sollunxudu/ do bullen/** ya.

SANGUN DO FATANBAKKE

Rentanjikke do sikkande (33) : Luuliye

Luuliyen ni sange ya, leminun ga taxandini sorbo Filli. Sorba su seren na nimeru wutu ; na a wutu 1 ma haɓe be ga sange ke dabarini. Kaaro ku filli ya n ñekka soro beenu ga sange ke dabarini. I na solle ya sigindini sorbo ku filli naxa, i na laato a yi. Kiitaana wa sange ke fiinun su geesunu. A ga na nimeru be xiri, kaara su seren na ñimi. I nda kiñe solle, baane su wa i funen gotono ma i wa solle ke Jaasunu. A nda kato a Jaasunu, a do a ga daga i kaara, kiteeren kaara seren ga ma rage a yi ; ken moti. Kundun kundu ya ni ma nimeronun su gan ñeme.

safemoxo

xaremoxo

fiinunsu.../□	➔	[fiinunsu.../ fiinuncu]
/Gansinde/□	➔	[gansinde/ gancinde]
/fatanfansi/□	➔	[fantansi/ fatampanci]

1)Koroosinden tirindindu

- Leminun taxandini kan moxo ? I sangafon ni mani ?
- Ko tana n kafini sangaano ? A gollen ni mani ?

2)Faamiyen tirindindu

- Sangaanon na me gotono kan moxo ?
- O na a tuunu ti kaarafulaane yan da waalen wutu kan moxo?

SANGUN DO FATANBAKKE

Rentanjikke do naxande (34) : Xoodakatte

O xaranmoxen ti : « lenki, o fatanbakken ni xoodakatten ya ! » A da o taxandi sorbo filli. Sorba su, soro tanmi do baane ya ni a yi. A yinme ya ni kiitaana. A da xoodan taxundi sangaberan naxaane. A da sufullen katu, xoodakatten Jope . Haaruna fana da xoodan lipa, Sinbara kori genme a yi, a xenu. Leminun soyi a yi. O toxo xoodan beeri-ni me. Wucinne noxo Jaaje da xoodan katu, a ro Jalan noxo. I da "bi"baane Kita. Ken falle, o kaaran da "biinu" filli rondi, o da waalen wutu ...

safemoxo

xaremoxo

(An haajun tu / □ → [An haajun tu / ampaajun tu]
(yugonsigi/□ → [yugonsigi/yugoncigi]

1) Koroosinden tirindindu :

- Xoodakatte, kaara su soron ni manime ?
- Ko fanan da xoodan katu ? ko fanan da "bi" kita ?
- Kaara be ga xosondi, a da "biinu" manime rondi ?

2) Faamiyen tirindidu :

- Manne n sigi , i ga soyi Sinbara yi ? xoodakatten noxo ,
- Ko n siri xoodan ragana ti i kitte ?
- Kan 2023 ña kan jamaane ?

SANGUN DO FATANBAKKE

Xaayefoonu

1) Diganta su taga ti i moxo :

- a-Kitaana - yinme - ya - xaranmoxen - ni
- b-soyi - Sinbara - yi - lemiun - xenu - ga - a
- c-O - da - kaaran - waalen - wutu.
- d-Sorbo - ya - ñaana - xoodakatten - filli - naxa
- e-lipa - Haaruna - xoodan fana da

2) Digantakuton Jokki me ti bunne, i ga me wuttu :

- a-Sinbara konto xooda,
 - b-Sugon nta xiñindini,
 - c-Xaranmoxen da sufullen katu,
 - d-Xoodan nda giri kanmu,
 - e-Jaaje da xoodan lipa,
 - f-Xoodakataana nta xooda ragana,
- a ro jalan noxo.
a na a katta ti i tan ya .
an ra wa a katta ti yinme.
a xenu.
xoodakatten jope
a takkindini ya.

3) Diganta su tinmandi ti i xotte :

- Sufullen - tangandaanan - jalan - tanmu - kaaro
- a-I da xoodan katu, a ro - - - noxo
- b-Yirigandirenme be ga kabu batta ni - - - - -ya.
- c-Xoodakatte, - - - - - filli ya na me xosono.
- d-Kitaanan da - - - - -katu, xoodakatten Jope.
- e-Tanxoodakatte, - - - - - -ra wa xoodan ragana ti i kitte.

Bullaayi rajo :

Bullaayi renmen ga tunja, a da xaalisi xeyi a yi. Bullaayi daga saxa na rajo xobo, a ga xiibaarun terinkana ti a yi. A renme Yero ga giri xaranra a ti : « Baaba, rajon kumu, waxatin kiñe ». Yero ti : « N ñi a mulla, ma soro beenu ga sefene, n na i wari ya ». Faaben ti : « soron nta rajo ke noxo ; soro ku ga na sefe, o ga na rajo ke kumu, o na i sefexannen mugu ». I jojana ti xibaarun ya, a falle, kominikeenun na koni.

Xaranlenmon musunde

O na suwe ya. Xarankonpon texe. Saado xaranlenmon ga telle tuuma, xaranmoxenun na konposisiyon kaayitinun kini i ya. Lenki, ñaxan ya ni xaranraxe. Leminun faabanu ri tawe kaayitikinne. Siixu Siise ya n ri sigafana. Xaranmoxen da a ko, soron sooxo. Siixu do i faaba sewo. Xaranmoxen da a musu, faaben ti : « ma in ga da an musu, ken falle an na daga tuuma kaara ».

Tepudabariluusini

Jamaanu yogonu, i na tepunun dabarini ti masinun ya. Kaaxoore ya ni, masinun gabun ga a yi. Ku masinu na faton baanenu ya mosini, ku na i wanqi na xamen bagu i ya, ku na tepunun nooni fatamosinton kanma na i kutu. Ku na i gara. Ku na i tonto. Sere wa masi su tangana. Waxatibaane noxo, tepugabe wa bakka, i na i ro kartonu. I wa leminantepunu, sakkoosinu do waliisinu dabarini.

SUNKE

Wuri Jaaje do i menjanɗun da me gansi, ti i wa telle sunka i kisima Waali noqu. I ñaxama falle i da me ñi yuguxase ke dingira. I ti i kisima da : Anken be ga tansege siine, o ri an tirindi ya, an na o debe ke do i danqanɗun taarixun ko o da. A da a wutu debe ke taaxudinma, i ga da tanpiye be wari turunɗun maxa. Bintu ga saqa i xansan sanken noxo, a giri, a da i terinka. Jaaje ti a da : « an kori xenqene ya ba ». A ti : « Ayi, xiidifataye ke ya n liɗo in da ».

Tononde :

Haademu, an da an haqilen toxo, n ga demu digaamu beenu koono an da ken koota. An ga ma i munnafa ke wari, n na i fatanfansi an da.

Meedeemande baane ya na duna ñemana. An menjannen faaba a ñi i xuben dabarini ken koota, soron gan maxa a deema, a baane na ñojo, a na xootindi, a na i tufan katu. Soron deemanden falle, a na xalisigabe ya bagandini. Soro ga kafi noqu su, an na kafi i ya.

Xarankonpon wuñiyen moxogemunde

Ku bito su rajonun na xarankonpo ku wuñiye ke ya koono.

Saarana su wa i renmen moxogemundini. Daarun, Siixu do i renmun daga saxa. A da yiraamu booxo i da. A do i daga lifindan banje. A da tepunu, kayenu do xaliibu xobo i da. A ma kitaabu xobo i da, baawo karankonpo ku ya na i kinni. Bintu ken tuli koyidanginte ke. Lemine su ga roono yirigi xaranne, a saaraan da ba saarekayitin moxogemundi, na foton dabari a da.

DEBIXOOREN SIYINDE

Baaba, n ga daga kaara xaaxubogunte ke, Sira renme ke yinmansiye, i da tufullu ya sadaxi. N ga da a sinma moxo be, a ma ña kundun ña.

Faaben ti : anken da man sinma ?

A ti, saado siyindikoota, farin do jaxon na xobe, yaxarun na kira be beñenubuyini ma lelle. A yillankara, siyindikoota ke ya ni. Toxon ga na kini, i na beñenu, goronu, tangali, bonbo sadaxi. A falle, i na laaxa ke yiga. Kiyen kutte, leminun na kira regene, i yogonu wa kartan katta, i wa attaayen minni. Kinsiga, i na yiraxata maaron do tiye. Lelle, yaxarun na supun soro, i na a yiga. Diridille nta ñemene ma futuro. Faaben ti, ken ni debixooren siyindimoxo, laaxa do supu, wolofonu ku ya laada ni. Sooninkara, o na tufullun do sengeten sadaxinde ke ya tu.

Sallimoxo

Jaaje kisima Waali da Jaaje do i menjannu ku xiri: Denba do Naaye, a ga i xarann undini sallimoxo. An nda ñi sallini, an na laabe fina. An na sallijirage ti ji senne. An na yiraamun rondi i laabanton ga ni. Ken dangi falle, an na salle ke sigindi. Xa Denba, Naaye, Bintu, Jaaje xa na teja kinbakka. Jaaje xa na salle su salli i waxati : lafajiri, sallifana, laxisara, futuro, saxufo. Xa da xa ma Takko koroosi, a nda ñi i sallini, xa na salli. Misilime su na ku sallu karagi ya sallini koota su.e ke.

GEEJI JI

Bintu kaawu renmu Gaayi do Kande ma demu geeji walla. I do Bintu wa masalana, Kande ti, sere be nda sanku geeji noxo, ji ga nta an maxa, daqun na an karini ya : keti geeji fakka feti ji ya ? Man n sigi daqun ga an karini ? Kande ti sere su ra nta geeji jin minni ? Gaayi da Kande toñondi : sere nta geeji jin minni, baawo, a sopen gaben ni.

DOÑANFUURE

A kunpa nta sere su ti dingiro yogonu, soro wa terene ti fuure. Fuure ke wurunu mexen killen ya, doñan kanma. Fuure ke ga na ñi telle, a tiidini ya. A me wa Nuwaadibu do Suweraati naxa, o jamaane ke noxo. A wa soron do yokkun su wuttu. Soro ku ga roonon wagonu beenu, saxuraxo do taaxaadu wa i noxo. Masinu ya na fuure ke fuutunu. A wa fonne sikki debe su, a sigiraxen ga ken noqu: Fuure ke na mexe be ga bakka Suweraati ya ganana katta Nuwaadibu waaxa. A falle ya ni, i ga a gaagaana jamaanu tananu.

SOXAANO

Gelli kandaara, soxaanon na i yidu, kaafanun do i saxadun moxonun sirondi, i na daga gunne. I na daga bagadun sopi, i na yittixooron kutu, i na manaxason dugga na i su kafu me noqubaane. I tini ken da xutte. Xutte ke nda kaawa, i na a buyi. Ken bire, i na soxoodun moxonun sirondi. A yogo, i wa bulundini saado kanmen billa texe. Kanme nda texe, i na daga tifi. I wa yillen do makkan do mollen do tigan tipi. Yaxaru beenu ga sooninkanmaaron soxono, i na ñiiñe ke kobini ya gelli kandaara. Yugu ku xa wa xuruntandini, dinma be kanmen teqen ga na sigi. I yogonu na a walla ma kanme gan texe, sokken do yillen ga na bogu, i na soxo.

COKKOCOKKO JELI

Sange ya ni, kundan leminun ga sangana doome. A dabarini xason ga na xura ya. I ga na duguta ñaxame, i na me ñi. Leminun na kunlenmu ya soxono, i na ti « tiiti ». I na baane sigindi a yi, leminankuttun na sigi. Ku beenu ga sikki, baane na i kitte ke wutu, nan ti i wa tejana i ya. A ga na ñi riini, a na tangolingolin dabari, a ga na joofe a yi dinma be, a na ti i wa tan bakka kunme ke yi, i na fanqe xo gunbu filli.

GUMANDEPU

N daga in kallukaara, biranton ma in kuuñi, karanton yan ti In da : « An wuyi jamu ?
(Yittiderun wa xaasana, n taanun wure)

N renmen wa suwa sopini koota su xa wuro, a nta taxamu nu a wuyini fonraqen ya**(Yide)**

N baayi konpen da i jongen dabari **(Fantankurfe)**

Maxa ke dokko faranfare sagara xutten noxo **(Kacinte)**

N baayi robon jiinun wa faraaxini**(Ñange)**

Kan soro fananu n yigene o kaane, a na a ñi, i ma i xiri? **(Siyanjū)**

Leminu wa in maxa, i ga Almaamin regendini **(Xiñiinxiñu)**

Fonraqu filli beenu gan gaba wuñini doome **(Yaaxanfato)**

Renyaxarinbure wa in maxa, a xayen ni dinma su **(Neene)**

N faaba wa mirini koota su, xa a nta doroke rondini 4**(Sanbamiraana)**

I be yaaxabaane ya ga a maxa, a ra nta tumuja karini. **(An gan ra nta fi be da, maxa du ro a yi)**

Boyinaare be ga xenqene ra nta segera karini **(an nta fo Kittta, an ga ma tanpi)**

Maxa ñexen wanqi noqu be an ga da a raga a ra wa bocitene **(O nan sabarimuuri)**

Duuñe ga i be wunon noxo, a na du kagana ya, a na a muuru i ka **(Baane su do i xibaaru)**

N Sin wuyi wurunu, a kira wurunu, n kori a taabatten walla, (**Fuure**)

I na mani sorono, a ga nta moyini, i nda a ro yinbe, a na xurumi (**Yinte**)

N daga in kallukaara, i da in ku suwankaro sikki, n kini I n ɗa , n kori I siitini (**Selinxabaanu**)

N daga xañe, n da yilinɗu 15 ñi yitten kanma, n katundi I ya, 5 kara Manime n toxo yitten kanma, a wa dabu filli jokkini me, a nta gilli ibatte (**kille**)

Biire be tonte ga nta a yi (**Kanmu**).

A wa biirini sirawu nta yi (**Kanmu**)

Konpe be fonlaqe ga nta a yi (**Sellinxabaane**)

A na firigon noxon ya, xa a teyen ya ni (**Foronto**)

Deeno filli wa birene doome, i nta karini me (**Bennu**)

Deben kaara, leminantaraxasunte wa no, hari deben almaamin na killen walla a da (**ñagame/ñaña**).

Funnen wa yitten kanma, oku wa sangana ti a xoqe (**kiyen do I yaaxo**).

Yittixoore ya ni , o na a renmun walla wuron baane ya (**wuro do saanu**).

Yugu ma soro wa konpen di, I ga nta kuuñindini (**natalinu ma fotonu**).

Aaxinu filli ga ra nta me xanunu (**yinben do ji**).

Kace be ga soron su siitini (**xenqo**)

Komokarante wa in maxa, a nda liɗo in da, a ra wa jamaanen soron su xilli (**dondonje**).

GOLLU

SOXAANO

Gelli kandaara, soxaanon na i yidu, kaafanun do i saxadun moxonun sironi, i na daga gunne. I na daga bagadun sopi, i na yittixooron kutu, i na manaxason dugga na i su kafu me noqubaane. I tini ken da xutte. Xutte ke nda kaawa, i na a buyi. Ken bire, i na soxoodun moxonun sironi. A yogo, i wa bulundini saado kanmen billa texe. Kanme nda texe, i na daga tifi. I wa yillen do makkan do mollen do tigan tipi. Yaxaru beenu ga sooninkanmaaron soxono, i na ñiiñe ke kobini ya gelli kandaara. Yugu ku xa xuruntandini, dinma be kanmen teqen ga na sigi. I yogonu na a walla ma kanme gan texe, sokken do yillen ga na bogu, i na soxo.

COKKOCOKKO JELI

Sange ya ni, kundan leminun ga sangana doome. A dabarini xason ga na xura ya. I ga na duguta ñaxame, i na me ñi. Leminun na kunlenmu ya soxono, i na ti « tiiti ». I na baane sigindi a yi, leminankuttun na sigi. Ku beenu ga sikki, baane na i kitte ke wutu, nan ti i wa teqana i ya. A ga na ñi riini, a na tangolingolin dabari, a ga na joofe a yi dinma be, a na ti i wa tan bakka kunme ke yi, i na fanqe xo gunbu filli.

IPELAN

